

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká Fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Michaela Malá

VYHODNOCENÍ PRÁCE MÍSTNÍCH AKČNÍCH SKUPIN

EVALUATION OF LOCAL ACTION GROUPS' ACTIVITY

Diplomová práce

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Radim Perlín, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 29. dubna 2013

.....

podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své diplomové práce RNDr. Radimu Perlínovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi pomohly při směřování mé práce. Poděkování patří i všem představitelům MAS a dalším, kteří se ochotně zúčastnili výzkumu a bez nichž by tato práce nemohla vzniknout. V neposlední řadě patří obrovský dík mé rodině a blízkým za podporu během celého studia a mému příteli za neutuchající optimismus a víru v mé schopnosti.

ABSTRAKT

Předkládaná práce se zabývá problematikou fungování místních akčních skupin (MAS) v Česku na prahu nového programového období. MAS se během posledních sedmi let osvědčily jako platforma spolupráce lokálních aktérů, která vede k integrovanému rozvoji spravovaného území. Cílem této práce je zhodnotit činnost MAS, a to s důrazem na proces vzniku sociálních sítí, spolupráci sektorů na místní úrovni, propagaci činnosti MAS a ekonomické zajištění jejich chodu.

Analýza fungování MAS byla provedena na základě řízených rozhovorů s představiteli MAS - manažery či řediteli, a zástupci institucí zaměřených na rozvoj venkova. Výběr dotazovaných představitelů MAS byl proveden na základě Hodnocení MAS z let 2010, 2011 a 2012.

Výsledky strukturovaných rozhovorů se zástupci MAS a odborné veřejnosti posloužily k definování překážek, které v současnosti brání rozvoji venkovských oblastí prostřednictvím metody LEADER a komunitního plánování. Dále výsledky terénního výzkumu potvrdily, že činnost MAS podporuje budování sociálních sítí v území a bourá bariéry mezi veřejným, soukromým a neziskovým sektorem.

Klíčová slova: rozvoj venkova, místní akční skupina, metoda LEADER, komunitní spolupráce

ABSTRACT

The thesis deals with action of local action groups (LAGs) in the Czech Republic at the beginning of the new programming period. During the last seven years, LAGs proved to be an ideal cooperation platform of local actors, which leads to the integrated development of its home territory. The aim of this work is to evaluate the activity of LAGs, with an emphasis on the process of social networking, sectors cooperation at the local level, promote economic activities LAGs and ensure their operation.

Analysis of the functioning of LAGs was based on guided interviews with LAG managers or LAG directors, and representatives of rural development institutions. Selection of interviewed LAG representatives was based on the LAGs evaluation from 2010, 2011 and 2012.

Results of guided interviews with LAGs' representatives and experts served to define the barriers that currently impede the development of rural areas through the LEADER method and community planning. Furthermore, the results of field research confirmed that LAGs activity supports the development of social networks in its home territory and breaking down barriers between public, private and non-profit sectors.

Keywords: rural development, local action group, method LEADER, community cooperation

OBSAH

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ.....	7
SEZNAM ZKRATEK.....	8
1. ÚVOD.....	10
2. ÚVOD DO PROBLEMATIKY ROZVOJE VENKOVA.....	12
2.1 VYMEZENÍ VENKOVA.....	12
2.2 TEORETICKÝ RÁMEC ROZVOJE VENKOVA	15
2.2.1 <i>Teorie jádro - periferie.....</i>	<i>15</i>
2.2.2 <i>Institucionální teorie</i>	<i>16</i>
2.2.3 <i>Sociální síť.....</i>	<i>20</i>
2.2.4 <i>Sociální kapitál.....</i>	<i>22</i>
3. POLITIKA ROZVOJE VENKOVA	25
3.1 ROZVOJ VENKOVA V PROGRAMECH EVROPSKÉ UNIE	25
3.2 POLITIKA ROZVOJE VENKOVA NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY.....	30
4. LEADER	34
4.1 METODA LEADER.....	34
4.2 PROGRAM LEADER	37
4.2.1 <i>Místní akční skupina</i>	<i>37</i>
4.2.2 <i>Stručná historie programu LEADER</i>	<i>39</i>
4.3 LEADER V ČESKÉ REPUBLICĚ.....	41
4.4 HLAVNÍ ZMĚNY LEADERU V PROGRAMOVÉM OBDOBÍ 2014–2020	42
5. CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	45
6. METODIKA.....	46
7. ZHODNOCENÍ ČINNOSTI MÍSTNÍCH AKČNÍCH SKUPIN	50
7.1 VZNIK MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY	50
7.2 EKONOMICKÁ UDRŽITELNOST ČINNOSTI MÍSTNÍCH AKČNÍCH SKUPIN	52
7.3 SPOLUPRÁCE LOKÁLNÍCH AKTÉRŮ NA VENKOVĚ.....	54
7.4 TVORBA SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	57
7.5 PROPAGACE ČINNOSTI MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY	60
7.6 ZHODNOCENÍ ČINNOSTI MÍSTNÍCH AKČNÍCH SKUPIN.....	63
7.7 DISKUZE VYBRANÝCH VÝSLEDKŮ	69

8. ZÁVĚR.....	76
SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY, PRAMENŮ A ZDROJŮ DAT.....	79
ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	83
ROZHOVORY	85
PŘÍLOHY	86

SEZNAM TABULEK, GRAFŮ A OBRÁZKŮ

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka č. 1:</i> Venkov v ČR k 26. 3. 2011	str. 13
<i>Tabulka č. 2:</i> Nové paradigma venkova	str. 28
<i>Tabulka č. 3:</i> Finanční alokace PRV ČR 2007 – 2013	str. 33
<i>Tabulka č. 4:</i> Přehled počtu podaných a schválených žádostí MAS v uvedených iniciativách	str. 42

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf č. 1:</i> Úspěšnost prvního kontaktu vybraných MAS dle skupin	str. 48
<i>Graf č. 2:</i> Rozdělení vybraných MAS dle roku vzniku a výsledku v Hodnocení 2012	str. 50
<i>Graf č. 3:</i> Iniciátoři vzniku MAS	str. 51
<i>Graf č. 4:</i> Podíl finančních prostředků místních akčních skupin z programu LEADER	str. 52
<i>Graf č. 5:</i> Další příjmy místních akčních skupin (vyjma financí z programu LEADER)	str. 53
<i>Graf č. 6:</i> Subjektivně vnímaná ekonomická soběstačnost MAS	str. 54
<i>Graf č. 7:</i> Míra vlastní iniciativy lokálních aktérů	str. 55
<i>Graf č. 8:</i> Zahraniční partnerské MAS dle země původu	str. 56
<i>Graf č. 9:</i> Informovanost zástupců MAS o neformálních setkáních jejich členů	str. 58
<i>Graf č. 10:</i> Průběh výběru projektů určených k finanční podpoře	str. 60

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek č. 1:</i> Rovnováha mezi pilíři SZP EU	str. 26
<i>Obrázek č. 2:</i> Podoba SZP EU se dvěma pilíři v praxi	str. 27
<i>Obrázek č. 3:</i> PRV ČR 2007 – 2013	str. 31

SEZNAM ZKRATEK

CRRV	Centrum regionálního rozvoje venkova
ČR	Česká republika
EAGGF	Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond (<i>European Agricultural Guidance and Guarantee Fund</i>)
EK	Evropská komise
ELARD	Evropská asociace pro rozvoj venkova Leader (<i>The European Leader association for Rural Development</i>)
ERDF	Evropský fond pro regionální rozvoj (<i>European Regional Development Fund</i>)
ES	Evropská společenství
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
HDP	Hrubý domácí produkt
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova (<i>Horizontal Rural Development Plan</i>)
KS MAS	Krajská síť Místních akčních skupin
LAG	Local Action Group
LEADER	Propojení aktivit rozvíjející venkovskou ekonomiku (<i>Liaison Entre Actions de Développement Rural</i>)
MAS	Místní akční skupina
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NS MAS	Národní síť Místních akčních skupin
NSPRV	Národní strategický plán rozvoje venkova
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek (<i>Nomenclature des Unites Territoriales Statistique</i>)
ORP	Obec s rozšířenou působností
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)

PRV	Program rozvoje venkova
ROP	Regionální operační program
SPL	Strategický plán Leader
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika

1. ÚVOD

Venkov byl v minulosti vnímán především jako dodavatel zemědělských plodin pro městské obyvatelstvo, jako prostor, kde stále přežívají tradice a tradiční pojetí hodnot. Během minulých desetiletí ale prošly venkovské oblasti velkým množstvím výrazných změn, byly zasaženy trendem urbanizace, stárnutí populace a řadou dalších celospolečenských přeměn. Dnešní venkov tak čelí zcela novým problémům i výzvám, které určují i jeho budoucí směřování.

Změny probíhající na venkově jsou promítány i do pozvolna se reformující Společné zemědělské politiky Evropské unie (SZP EU). Významným trendem změn SZP EU je zvýšení důrazu na rozvoj venkova a snižování finanční podpory ryze zemědělských aktivit, tyto tendence vyvrcholily rozdělením SZP EU do dvou pilířů a následnou aplikací principu modulace (Agenda 2000, Pělucha 2009).

V rámci SZP EU je již od roku 1991 realizována nová, inovativní metoda rozvoje venkovských oblastí – LEADER. V tradičním centralizovaném modelu správy jsou obyvatelé odlehlých či zaostávajících regionů zvyklí na direktivní rozhodování „shora“, z mezinárodní, národní či regionální úrovně. Metoda LEADER tento model zásadním způsobem mění, obyvatelé venkovských oblastí jsou bráni jako nejlepší odborníci na svůj vlastní region a svoji budoucnost. Partnerství veřejného, soukromého a neziskového sektoru na místní úrovni je tak zásadní hnací silou při tvorbě a realizaci strategie rozvoje daného území (Nařízení Rady č. 1698/2005). Základní jednotkou tohoto komunitně vedeného místního rozvoje je místní akční skupina (MAS), jejímž prostřednictvím je organizován a realizován program LEADER. Program LEADER je v současnosti jedním z hlavních pilířů politiky rozvoje venkova na evropské úrovni.

Pro nové programové období 2014 – 2020 se s uplatněním metody LEADER počítá v rámci všech podpůrných fondů EU, místní akční skupiny se tak stanou stěžejním subjektem rozvoje venkova. Od roku 2003 jsou principy metody LEADER uplatňovány i v České republice, ve stávajícím období se mohou české MAS v rámci IV. osy Programu rozvoje venkova do programu LEADER již plně zapojit (PRV ČR na období 2007 – 2013).

Činnost MAS v České republice je i objektem zájmu této diplomové práce. Jejím hlavním cílem je prozkoumat fungování místních akčních skupin, s důrazem

na kvalitativní aspekty jejich činnosti. Zvláštní důraz výzkumu je kladen na procesy komunikace, spolupráce a tvorbu formálních i neformálních sítí v rámci MAS. Cílem předkládané práce je na základě poznatků získaných terénním výzkumem stanovit obecně platné principy fungování místních akčních skupin v České republice, popsat zásadní překážky a problémy, se kterými se místní akční skupiny potýkají, a nastínit možné změny, které by vedly k efektivnější spolupráci za účelem rozvoje venkovských lokalit.

Předložená práce je členěna do osmi tematických celků. První kapitoly jsou zaměřeny ryze teoreticky, z koncepcí a poznatků v nich obsažených vychází praktická část práce. Kapitola 2 obsahuje kromě krátkého vymezení venkova teoretické ukotvení rozvoje venkova, především pak teorie regionálního rozvoje aplikovatelné na koncept místních akčních skupin. Třetí kapitola se již věnuje konkrétním politikám rozvoje venkova realizovaným na evropské i národní úrovni. Metodě LEADER, jejím hlavním principům a aplikaci v rámci programu LEADER, je věnována kapitola čtyři. Praktická část práce je uvedena stanovením cílů a výzkumných otázek, popisem použitých metodických postupů a datových zdrojů, ze kterých vychází kvalitativní výzkum. Výsledky terénního šetření jsou obsaženy v kapitole sedm. Poslední, osmá, kapitola je věnována hlavním závěrům práce a doporučením pro další výzkum.

2. ÚVOD DO PROBLEMATIKY ROZVOJE VENKOVA

2.1 VYMEZENÍ VENKOVA

Abych se mohla blíže věnovat rozvoji venkovských sídel a venkovského prostoru jako takového, je nutné si nejprve ujasnit, jak je tento prostor vlastně charakterizován. Ačkoliv každý z nás má představu, co venkov znamená, jednoznačná definice tohoto území neexistuje. Vymezení venkovského prostoru je stále obtížnější i z toho důvodu, že v dnešním stále více propojeném světě můžeme na venkově pozorovat aspekty městského života (proces tzv. nepřímé urbanizace viz Ouředníček, Temelová 2008), stejně tak jako v některých urbanizovaných oblastech můžeme nalézt kulturní či sociální charakteristiky typické pro venkov jako je dodržování tradic, pospolitost komunity apod. (Blažek 2004). Existuje celá řada přístupů k vymezení venkova, které jsou ale z podstaty věci generalizující a sledují jen určité charakteristiky tohoto specifického prostoru. Univerzální vymezení venkova zatím schází.

Venkovské obce lze vymezení na základě subjektivních nebo objektivních kritérií. Subjektivní vymezení venkova je založeno především na cítění místních obyvatel (jsem venkovan x jsem obyvatel města) a vnímání vnějšího prostředí, tedy na tom, zda na návštěvníky působí prostředí městským či venkovským charakterem. Toto vymezení venkova je ale ze zřejmých důvodů v praxi obtížně použitelné.

Objektivní vymezení venkova pak můžeme rozdělit na kvalitativní a kvantitativní. Mezi hlediska objektivního kvalitativního vymezení venkova patří:

- *Urbanistická struktura* – převažující nízkopodlažní zástavba, dominantní funkce návsi jako centra sídla, vysoký podíl rodinných domů, vysoký podíl zeleně;
- *Architektonické znaky* – nízkopodlažní zástavba, individuální rodinné domy, absence nájemního bydlení, absence ekonomické funkce parteru, venkovské domy s hospodářským zázemím dříve určeným pro chov zvířat, oddělené funkce dvorů a zahrad;
- *Ekonomické znaky* – dominantní postavení zemědělství, vyšší podíl dojížděky do zaměstnání mimo venkovské sídlo, vyšší podíl samozásobitelství;
- *Sociální znaky* – soudržnost místních obyvatel, vyšší angažovanost, vyšší sociální kontrola, tradicionalismus, styl života odlišný na městského (Perlín, Kuldová 2008, Maříková 2006).

Objektivní kvantitativní vymezení venkova lze pak dle Maříkové (2006) provést na základě následujících kritérií:

- *Zařazení obce v systému veřejné správy;*
- *Postavení (statut) obce – hlavní město/statutární město/město/městys/ostatní obec/vojenský újezd;*
- *Počet obyvatel obce – do 2 000 obyvatel;*
- *Hustota obyvatel obce – do 150 obyvatel/km².*

Hranice 2 000 obyvatel pro označení sídla jako venkovského je stanovena uměle a účelově. Není pochyb, že nalezneme řadu obcí s více než 2 000 obyvateli, které mají venkovský charakter, stejně tak jako najdeme malá města s dvěma tisíci a méně obyvateli. V kontextu českého osídlení se ale nejčastěji pro vymezení venkova užívá právě hranice dvou tisíc, případně tří tisíc obyvatel (dle zákona o obcích č. 128/2000 Sb. „obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem“). Dle nového zákona o obcích se za venkovské stále častěji považují obce do 3 000 obyvatel (Program rozvoje venkova 2014 - 2020). U evropských zemí s odlišnou sídelní strukturou je tato hranice až 5 000 obyvatel (Perlín, Kuldová 2008).

V tabulce 1 můžeme vidět počet obcí s méně než 2 000 obyvateli a celkový počet obyvatel České republiky bydlících na venkově. Použitá data pochází z aktuálních předběžných výsledků Sčítání lidí, domů a bytů za rok 2011. Z procentuálního vyjádření venkovských obcí a obyvatelstva je zřejmé, že význam venkova rozhodně není zanedbatelný a je třeba se jeho výzkumu dále věnovat.

Tab. č. 1: Venkov v ČR k 26. 3. 2011

	<i>absolutní počet v roce 2011</i>	<i>% v roce 2011</i>
<i>obce do 2 000 obyvatel</i>	5 580	89,3
<i>obce nad 2 000 obyvatel</i>	671	10,7
<i>počet obyvatel žijících v obcích do 2 000</i>	2 813 009	26,6
<i>počet obyvatel žijících v obcích nad 2 000</i>	7 749 205	73,4

Zdroj: SLDB 2011 (předběžné výsledky). Dostupné na www.czso.cz, vlastní výpočet

Vzhledem k zaměření této diplomové práce se budu dále zabývat jen přístupy k vymezení venkova, které pracují s kvantitativními daty. Vymezení musí být z podstaty věci jednoznačné a operovat s jednoduchými a unifikujícími ukazateli. Jen tak je možné striktně určit, které oblasti mají nárok na přiznání dotace na rozvoj venkova a které nikoliv.

Jedno z mála všeobecně uznávaných mezinárodních vymezení venkova je **vymezení dle OECD** (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), které používá jako určující kritérium hustotu zalidnění, a to na dvou úrovních – úrovni obcí a regionů. Na lokální úrovni považujeme za venkov obce s hustotou osídlení nižší než 150 obyvatel/km². Na úrovni regionální pak podle stejného kritéria rozlišujeme *oblasti převážně venkovské* (více než 50 % obyvatel oblasti žije na venkově), *oblasti významně venkovské* (15 až 50 % obyvatel žije na venkově) a *převážně městské oblasti* (méně než 15 % obyvatelstva žije na venkově) (Bínek a kol. 2009). Pro Českou republiku jsou jako tyto regiony brány územní jednotky NUTS 3, tedy kraje. Stanovené srovnávací jednotky jsou ale v podmínkách české sídelní struktury příliš velké a tak dochází ke stírání regionálních rozdílů a k homogenizaci prostoru. Dle vymezení podle OECD je v Česku jen jeden převážně venkovský region (kraj Vysočina), ostatní regiony s výjimkou Prahy spadají do kategorie smíšené – významně venkovské. Pro území ČR se tak pro lepší znázornění rozdílů mezi venkovským a městským prostorem často užívá hranice hustoty osídlení 100 obyvatel/km² namísto 150 obyvatel/km², stejně jako užití menších územních jednotek (okresy, ORP). Tento způsob vymezení venkova byl použit i v rámci Programu rozvoje venkova pro období 2006 - 2013.

Druhým všeobecně užívaným přístupem k vymezení venkovských regionů v EU je **definice vytvořená Evropským statistickým úřadem** (Eurostat). Toto vymezení pracuje stejně jako předchozí vymezení s kritériem hustoty zalidnění, je však odlišně strukturováno. Regiony jsou děleny podle stupně urbanizace na *hustě zalidněné oblasti* (hustota osídlení větší než 500 obyvatel/km² a celkový počet obyvatel vyšší než 50 000), *středně zalidněné oblasti – přechodná zóna* (hustota osídlení větší než 100 obyvatel/km² a celkový počet obyvatel vyšší než 50 tisíc) a *řídce osídlené oblasti*, kam řadíme všechny ostatní obce a regiony (Bínek a kol. 2007).

Tato vymezení venkovských oblastí jsou sice značně zjednodušující, ale snadno se aplikují a umožňují poměrně dobré srovnání regionů zemí EU. Venkovské oblasti

jsou ale i v rámci EU tak různorodé, že vytvoření typologie, která by postihla všechny regionální odlišnosti a specifika a zároveň byla postavena na jednotných kritériích pro všechny regiony, je v podstatě nemožné.

2.2 TEORETICKÝ RÁMEC ROZVOJE VENKOVA

Příčiny a důsledky rozdílného rozvoje regionů jsou v popředí zájmu ekonomů, politiků, geografů a dalších odborníků již řadu desetiletí (Blažek, Uhlíř 2011). Teorie příčin tohoto rozdílného vývoje se ale s časem vyvíjí. Samostatná diskuse je věnována i představám o rozvoji venkova a otázce, jaké funkce dnešnímu venkovu vlastně náležejí. Tato kapitola je věnována teoriím regionálního rozvoje s důrazem na rozvoj regionů venkovského charakteru.

2.2.1 Teorie jádro - periferie

Nejčastější a nejtradičnější teorie aplikované na rozvoj venkova jsou teorie skupiny jádro-periferie. Tyto teorie, blízké keynesiánskému chápání ekonomiky, jsou postaveny na významu poptávky po zboží vyráběném v daném regionu a jeho exportu. Venkov je zde chápán jako periferie se slabou exportní základnou (Blažek, Uhlíř 2011).

V souvislosti s tématem této práce je zajímavá **teorie nerovnoměrného rozvoje** Alberta Hirschmana (1958), která měla oproti předchozím teoriím ambice přinést praktické využití v hospodářské politice. Podle Hirschmana není důvodem zaostalosti regionu absence nějakého konkrétního faktoru rozvoje, nýbrž skryté či špatně využívané zdroje stávajícího. Sám pak zdroje dělí na vyčerpatelné (např. nerostné suroviny) a ty, které se vlastním užíváním rozvíjejí, množí (především lidské dovednosti či kapitál). Těchto „nevyčerpatelných“ zdrojů je sice na počátku málo, ale mají obrovský potenciál růstu (Hirschman 1958, blíže viz. Blažek, Uhlíř 2002, 2011). Hirschman odmítá postup regionální politiky hledající chybějící komponentu, která je následně do problémového regionu doplněna zvenčí. Namísto toho vyzdvihuje nutnost mobilizovat a propojit stávající zdroje a zaměřit lidskou aktivitu směrem vedoucím k ekonomickému růstu regionu (Hirschman 1958). V tomto aspektu je teorie nerovnoměrného rozvoje Alberta Hirschmana velmi aktuální, tendence k aktivizaci lokálních zdrojů a propojení lokálních aktérů můžeme nalézt i v současných nástrojích rozvoje venkova (Čepelka 2001).

Oproti například iniciativě LEADER je ale Hirschmanova teorie stále postavena na exogenním modelu rozvoje a je zde aplikován přístup top-down.

Teorie skupiny jádro-periferie předpokládají dlouhodobě nerovnoměrný ekonomický rozvoj regionů vyžadující intervenci vlády. Cílem podle autorů teorií (Perroux 1950, Myrdal 1957, Hirschman 1958) ale není úplné odstranění rozdílné rozvinutosti regionů, existence nerovnováhy v rozvoji je totiž podnětem pro další vývoj a umožňuje rozvoj tržní ekonomiky. Regionální politika inspirovaná teoriemi jádro-periferie a keynesiánstvím vycházela z konceptu „práce za dělníky“. Nejčastěji užívanými nástroji na podporu vzniku nových pracovních míst v zaostalých regionech byly finanční podněty firmám expandujícím do těchto regionů, a to v podobě dotací, měkkých úvěrů, daňových úlev apod. Hojně užívána byla i restriktivní administrativní opatření v podobě zákazu rozšiřování působnosti firem v již přesycených velkých aglomeracích či zvláštní zdanění těchto firem (Blažek, Uhlíř 2002). Velkým negativem teorií jádro-periferie byla nutnost velkých výdajů na regionální politiku, tedy enormní zatížení veřejných rozpočtů, a jednostranná aplikace přístupu top-down, kdy bylo spoléháno na pomoc z vně regionu bez nutnosti využití specifického místního prostředí a aktivizace lokálních aktérů. Administrace jednotlivých nástrojů v duchu těchto teoretických přístupů je ale na druhou stranu relativně snadná, jelikož se jedná o nástroje centrální politiky. Využití teoretických konceptů založených na exogenní rozvojové intervenci a na přístupech top-down bylo ve velké míře vyčerpáno po ekonomické krizi v 70. letech, v některých případech ale právě z důvodu relativní administrativní jednoduchosti stále přežívalo jako jedno z potenciálních rozvojových řešení.

2.2.2 Institucionální teorie

Zásadní změnu přístupu k rozvoji venkova přinesly v 80. letech 20. století institucionální teorie, které jsou oproti předchozím teoriím postaveny na endogenním modelu rozvoje a dávají tak možnost lokálním aktérům a místním mocenským sítím přímo ovlivňovat směřování regionu. Institucionální teorie vycházejí z práce Richarda Nelsona (1998), ve které definoval tři, do té doby opomíjené, problémové oblasti umožňující pochopení rozdílného tempa hospodářského růstu regionů. První z nich je zájem o technologický pokrok, inovace a proces učení přinášející s sebou neustálé narušování rovnováhy trhu. Druhou oblastí je zájem o fungování firem, jejich vztahů ke konkurentům a dodavatelům, vnitřní organizaci a způsob vnitropodnikové

komunikace. Třetí klíčovou oblastí jsou dle Nelsona instituce, a to nejen ve smyslu konkrétních organizací (úřad, hospodářská komora a jiné), ale zejména institucionalizovaných praktik, rutin a formalizovaných i neformalizovaných návyků (Viturka 2007). Institucionální teorie využívají k vysvětlení příčin nerovnoměrného rozvoje regionů jednu či více oblastí popsaných v práci Richarda Nelsona. Tento dynamicky se rozvíjející směr poskytuje teoretická východiska i pro současnou politiku rozvoje venkova, největší aplikační potenciál se jeví v *teorii učících se regionů* a *teorii trojité šroubovice*, tzv. *triple helix*. Z těchto institucionálních konceptů vychází i teoretické ukotvení iniciativy LEADER.

V první polovině 90. let minulého století byla na základě poznatků evolučních a institucionálních ekonomů a teoretiků regionálního rozvoje definována **teorie učících se regionů**, která vysvětluje regionální diferenciaci rozdílnou schopností regionů učit se a vytvářet inovace (Blažek 2011; Blažek, Uhlíř 2011). Znalosti jsou pokládány za velmi strategickou komoditu, jejímž stálým rozvojem si region může zajistit trvale udržitelnou konkurenceschopnost. Teorie učících se regionů neguje předpoklad starších teorií, že vyspělost je dána především vybaveností území půdou, kapitálem a pracovní silou. Významnější roli podle Amina (2001) hraje charakter vztahů a sítí, systémy na podporu podnikání a inovací, zvyky či poznávací a znalostní rámce v regionu. Inicie procesu učení ale není zaručena jen prostorovou blízkostí firem či dalších lokálních aktérů, stejně důležitá je i sociální, kulturní a organizační blízkost účastníků regionálního rozvoje (Storper 1995). Podle Malmberga (1997) můžeme sumarizovat charakteristiky učících se regionů do tří kategorií: 1) ekonomická konfigurace regionu (větší počet podobně specializovaných firem v regionu), 2) technologická infrastruktura (výzkumné instituce spolupracující s místními podniky) a 3) kultura a instituce regionu. Kulturní charakteristikou regionu se pak blíže zabýval již Cooke (1995), který ji shrnul do tzv. čtyř „i“ – identifikace, inteligence, instituce a integrace.

Znalosti, jejichž sdílení je pro teorii učících se regionů tak zásadní, rozdělil ve svém díle již Polyani (1967) na znalosti kodifikované („codified knowledge“), které je možné si osvojit pomocí instrukcí či návodu, a na znalosti nekodifikované („tacit knowledge“), které můžeme získat pouze aktivní účastí na činnosti, tedy vlastní zkušeností. Nekodifikované znalosti pak představují cennou konkurenční výhodu ve specifickém prostředí regionu a podle Lundvalla (1992) jsou pevně spjaty s procesem socializace v daném společenském prostředí. Cílem každého regionu

by měla být identifikace schopností a dovedností specificky vázaných na jejich území - tzv. „vztahových aktiv“. „Vztahová aktiva“ můžeme definovat jako soubor vazeb, vztahů a sítí kontaktů mezi aktéry regionálního rozvoje (firmy, instituce i jednotlivci) (Storper 1995).

S teorií učících se regionů úzce souvisí i pojem „institucionální hustota“, kterému se ve své práci blíže věnují Amin a Thrift (1994). Institucionální hustotu autoři chápou jako soubor sociálních, kulturních a institucionálních forem a podpor existujících v regionu a s nimi spojené měkké faktory a neformální instituce zahrnující např. i zvyky, neformální dohody či ideologické konvence. Ve své práci pak vymezili základní prvky a procesy, kterými je institucionální hustota regionu tvořena. Jedná se o:

- 1) soubor lokálních institucí (firmy, školící centra, sdružení apod.);
- 2) vysokou míru interakcí mezi lokálními aktéry;
- 3) strukturu dominance a charakter seskupení aktérů vedoucí k reprezentaci společných zájmů;
- 4) povědomí kolektivní vzájemnosti (Amin, Thrift 1994, blíže viz. Blažek, Uhlíř 2011).

Institucionální teoretické koncepty považují za velmi významné sociální i ekonomické faktory s důrazem na jejich lokální hledisko. Jednotlivé přístupy vycházejí z konceptu bottom-up, kterému je věnována pozornost v dalších kapitolách.

Teorie učících se regionů se zaměřuje na analýzu procesů, které v regionu iniciují a udržují schopnost učit se a inovovat. Opomíjí však důležitost tradičních výrobních faktorů, které i přes klesající význam nelze ignorovat. Region je v teorii učících se regionů často chápán jako aktivní subjekt s vysokou autonomií, v realitě ale často nemá potřebné kompetence k významné změně zevnitř. Podle Hudsona (1999) se teorie věnuje pouze výzkumu úspěšných regionů, namísto aby analyzovala procesy, které přispívají ke vzniku nových technologických inovací. Jde jen o parciální teorii, která i přes cenné poznatky neaspiruje na vysvětlení vývoje regionálních systémů jako celku. Univerzální nástroj podpory slabých regionů v duchu této teorie ani není možný, změna místního institucionálního klimatu musí být iniciována samotnými lokálními aktéry a její výsledky je možné sledovat až v dlouhodobějším horizontu (Blažek 2011). Je také velmi obtížné v duchu těchto konceptů definovat efektivní nástroje regionální podpory,

kteřé by byly uplatnitelné na širším území, či opakovatelné v různých typech regionů s různou mírou sociální a ekonomické integrace.

Druhým institucionálním směrem, kterému je tato kapitola věnována z důvodu viditelného aplikačního potenciálu v rozvoji zaostalých regionů, a to i venkovských, je koncept autorů Etzkowitz a Leydesdorffa (1997) - **triple helix** (trojitá šroubovice). Tento koncept stejně jako teorie učících se regionů vyzdvihuje význam tvorby inovací, tedy rozvoje znalostní ekonomiky jako motoru regionálního rozvoje, za stejně důležitou ale považuje spolupráci mezi klíčovými lokálními aktéry. Za tyto klíčové aktéry trojité šroubovice, kteří na regionální úrovni ovlivňují utváření konkurenceschopnosti, považují autoři firmy, univerzity a vládu na příslušné řádovostní úrovni (nejčastěji tedy lokální samosprávu). Univerzitám pak koncept přisuzuje k výuce a výzkumu navíc tzv. „třetí roli“ - pomocí spolupráce se soukromými firmami, při aplikovaném výzkumu a expertizních činnostech pro veřejný sektor, pomáhat k rozvoji celého regionu a splácet tak investice společnosti do vysokého školství (Blažek, Uhlíř 2011).

Koncept spirálovité trojité šroubovice se dle Etzkowitz (2002) vyznačuje třemi hlavními dimenzemi: 1) *vnitřní transformací v rámci každé ze tří šroubovic* (vedoucí např. k novým typům vazeb a spolupráce mezi firmami), 2) *vzájemnými interakcemi mezi ostatními typy aktérů* (např. podpora mobility vědeckých pracovníků iniciovaná veřejným sektorem) a 3) *novými sítěmi vztahů a sdružení* (dvojstranných i trojstranných) vzniklých za účelem tvorby inovací a nových technologií. Ve stejném díle Etzkowitz (2002) popisuje i kroky vedoucí k formování fungující trojité šroubovice. V první fázi je nutné vytvořit v regionu tzv. „knowledge space“, tedy prostor s dostatečným počtem vědeckovýzkumných aktivit v souvisejících oborech. Cílem druhé fáze je vznik tzv. „consensus space“, tj. prostředí podporující setkávání osobností z různých institucionálních sfér, lidí různých profesí, a to za účelem generování nových myšlenek vedoucích k rozvoji regionu. Konečnou třetí fází je pak vznik tzv. „innovation space“, vytvoření organizačního ukotvení, které umožní realizaci cílů vygenerovaných z předchozích fází.

Důležitou podmínkou efektivního fungování konceptu triple helix je vzájemná znalost problémů a potřeb ostatních aktérů šroubovice, respekt a uvědomění si vzájemné závislosti a podobnosti cílů (Etzkowitz 2002, blíže viz. Blažek, Uhlíř 2011). Tyto předpoklady spolupráce ale podle Blažka a Uhlíře (2011) často nejsou naplněny. Aktéři mají malé povědomí o problémech a rizicích spojených s činnostech aktérů z jiných typů

šroubovic, společně s nedůvěrou a strachem ze sdílení informací a know-how to pak často vede k omezené aplikovatelnosti konceptu do praxe. Ke sblížení jednotlivých šroubovic by mohlo napomoci zvýšení mobility pracovních sil mezi těmito institucionálními sférami. Kvůli rozdílným žebříčkům hodnot funguje mobilita ale především na jednostranné bázi (z akademické sféry do soukromých firem) (Blažek 2011). Funkční spolupráce šroubovic může být podpořena i subvenčními mechanismy ze strany státu. Překvapivě není koncept triple helix postaven výhradně na aktivitě zdola (bottom-up), ale uplatňuje se zde často i přístup top-down či kombinace obou přístupů (Etzkowitz 2002). Aplikace konceptu triple helix je však možná pouze v území, kde je dostatečný potenciál pro vznik a efektivní spolupráci jednotlivých sektorů šroubovice. V území, kde například jedna ze šroubovic není dostatečně vyvinuta, je velmi obtížné tyto nástroje uplatňovat. Koncept je proto možné použít spíše na mezoregionální nebo makroregionální diferenciaci, jeho uplatnění při podpoře mikroregionálního rozvoje nebo rozvoje venkovských či zaostávajících oblastí je značně problematické.

2.2.3 Sociální sítě

Sítě kontaktů a jejich uspořádání jsou považovány za jednu ze základních příčin rozdílné ekonomické úrovně regionů (Blažek, Uhlíř 2011). „Sociální sítě vazeb mezi lokálními aktéry veřejného, soukromého i neziskového sektoru jsou podstatným faktorem lokálního rozvoje“ (Vajdová, Bernard, Stachová, Čermák 2010, str. 282). Prostřednictvím lokálních sítí se ale šíří nejen informace, znalosti či inovace, ale může skrze ně docházet i k rozšiřování pomluv či nedůvěry v instituce. Obecně ale můžeme říci, že regiony s existencí hustých sítí asociací a skupin podporujících kooperaci spíše než autoritativní hierarchické nařizování, jsou hodnoceny jako lépe fungující (Beugelsdijk, Van Schalk 2005).

Vznik takovýchto sítí vyžaduje v první řadě trpělivost. Důvěra mezi lokálními aktéry totiž vzniká až díky pozitivním zkušenostem nasbíraným při aktivní spolupráci, nejde tedy o faktor, který lze „dosadit“ shora a v krátkém čase tak ovlivnit rozvoj regionu. Při vytváření a formování jednotlivých sítí je neméně důležitá i existence neutrálního subjektu - zprostředkovatele, ke kterému mají lokální aktéři důvěru vedoucí ke sdílení informací a znalostí. Zprostředkovatel by pak měl s informacemi, kontakty a znalostmi pracovat ve prospěch všech zúčastněných aktérů (firem, samospráv, dalších

organizací). V případě venkovských regionů může být tímto zprostředkovatelem i místní akční skupina (Blažek, Uhlíř 2011).

Struktuře a charakteristice vazeb aktérů v regionu se blíže věnuje analýza sociálních sítí („social network analysis“). Cílem konceptu analýzy sociálních sítí je zmapování složitě strukturovaných vztahů ve společnosti, a to pomocí bližšího zkoumání kvantitativních charakteristik sítě aktérů – hustoty, centrality a jádra a periferie sítě. K analýze sítí slouží tzv. relační data uspořádaná do sociogramů a matic (Buštková 1999). Jedinec, organizace či komunita představuje v diagramu uzel, jednotlivé vazby mezi aktéry jsou pak znázorněny spojnicí mezi uzly. Vazby mezi aktéry sítě můžeme jednoduše klasifikovat na primární, zahrnující vztahy příbuzenské a přátelské, a sekundární, účelové, vztahy. V problematice rozvoje regionů se zaměřujeme tedy na vztahy sekundární (Špačková 2011).

Dle Scotta (1991) jsou tři hlavní proměnné popisující charakter vztahů v sociální síti: 1) *reciprocita* - vzájemnost vztahů, 2) *intenzita* - multiplexita vztahů, a 3) *stálost vztahů*, tj. frekvence kontaktů (Scott 1991 In Buštková 1999). Důležitou charakteristikou sociální sítě je i její hustota definovaná jako podíl uskutečněných vazeb ke všem možným vazbám mezi aktéry v regionu. Vysoká hustota vazeb pak značí vysokou míru spjatosti komunity (Špačková 2011).

Putnam (1993) rozděluje sociální sítě na dva typy – horizontální a vertikální, přičemž v praxi dochází k prolínání obou typů. Horizontální sítě fungují na úrovni jedinců se stejným statutem, na stejné mocenské úrovni, míra kooperace je tedy vyšší. Vertikální sítě jsou postaveny na interakci mezi jedinci různého hierarchického postavení, což má za důsledek nižší míru spolupráce a často i nedůvěru mezi aktéry (Putnam 1993).

Iniciativy na podporu tzv. „networkingu“ jsou v současnosti častým podpůrným nástrojem lokálního rozvoje. Jak ale zdůrazňují Blažek a Uhlíř (2011, str. 293), tyto snahy musejí být vždy „orientovány na obsah, nikoliv na formu.“ Vznik nových institucí, které mají za cíl zastřešit spolupráci v rámci sociální sítě, sám o sobě není zárukou rozvoje regionu. Je třeba se v první řadě zaměřit na výběr kvalitních pracovníků, budování důvěry opakovanými interakcemi a zapojení lokálních aktérů do národních a globálních sítí (Blažek, Uhlíř 2011).

Při hodnocení konceptu sociálních sítí je velmi důležité oddělovat, ve shodě s Putnamem (1993), vertikální a horizontální sítě. Zatímco vertikální sociální sítě zpravidla velmi dobře fungují a slouží především pro sdílení informací mezi centrem a lokálními aktéry (na jakékoliv úrovni) a jejich členy jsou obvykle formalizovaní aktéři lokálního rozvoje, horizontální sociální sítě, tedy množství a intenzita kontaktů mezi aktéry na stejné úrovni, jsou často v daném území slabé. Tento trend dokládá i celá řada výzkumů, které se zabývají efektivností práce MAS LEADER (Petříková 2012, Šoborová 2012).

2.2.4 Sociální kapitál

S konceptem sociálních sítí úzce souvisí i koncept sociálního kapitálu. Tento pojem je užíván v různých definicích a rozdílných náhledech širokým spektrem odborníků již od 80. let minulého století, tato kapitola je však omezena jen na pojetí sociálního kapitálu jako specifického faktoru ovlivňujícího lokální rozvoj venkova.

Význam rozvoje ekonomických aspektů v periferních, resp. venkovských, oblastech podle Jančáka a kol. (2010) slábne, větší vliv na lokální rozvoj mají sociální a kulturní aspekty, tedy kvalita lidského a sociálního kapitálu v území (Jančák, Chromý, Marada, Havlíček, Vondráčková 2010). Sociální kapitál je dle Putnama (1993) definován jako „vlastnosti sociální organizace, jako je důvěra, normy a sítě, které usnadňují koordinované jednání, a tak přispívají k výkonnosti společnosti“ (Putnam 1993, s. 167). Podle Putmana tvoří základní formu sociálního kapitálu sítě občanské angažovanosti, silná a aktivní občanská komunita se vzájemnou důvěryhodností aktérů je tak dobrým předpokladem pro směnu sociálního kapitálu (Putnam 1993). Putnamův pohled na koncept sociálního kapitálu potvrzuje i definice v Dictionary of Human Geography. Za sociální kapitál jsou podle něj považovány „takové charakteristiky sociální struktury nebo sociálních vztahů, které usnadňují spolupráci a ve výsledku zlepšují ekonomický výkon regionu“ (Dictionary of Human Geography 2000, s. 746).

Na sociální kapitál lze dle Robinsona a Flory (2003) nahlížet jako na zboží, skrze sociální sítě je pak předpokládána směna tohoto zboží. Zajímavé je, že sociální kapitál může být jak pozitivní, tak negativní. V rámci sociální sítě může docházet i k šíření negativních informací a rozvíjení špatných vztahů či kruhů – např. mafie, korupce (Putnam 1993). Robinson a Flora (2003) rozdělují sociální sítě na neformální -

především rodinné, a formální - spjaté s pevně danými pravidly a institucemi. Pro lokální rozvoj je pak důležitý přenos sociálního kapitálu skrze formální i neformální sítě.

Existuje několik pojetí sociálního kapitálu. V první řadě rozlišujeme sociální kapitál *individuální* a *kolektivní*, rozlišujícím hlediskem je subjekt, který má ze sociálního kapitálu prospěch. Jestliže z něj má prospěch jedinec, sociální kapitál je soukromého charakteru a má potenciál oživit soukromé sítě kontaktů. Pokud z něj má prospěch komunita lidí, sociální kapitál je veřejného charakteru a kvalita kontaktů a sociálních sítí umožňuje jednat kolektivně a spolupracovat (Šafr, Sedláčková 2006, Vazačová 2010). Druhá možnost dělení sociálního kapitálu je na základě různých druhů sociálních sítí na *přemostňující*, *svazující* (Putnam 2000) a *spojující* (Woolcock 1998). Přemostňující (bridging) sociální kapitál je zprostředkováván skrze méně silné vazby vzdálenějších skupin, jako jsou známí či spolupracovníci, svazující (bonding) sociální kapitál vystihuje úzké kontakty mezi lidmi a silné vazby charakteristické například pro rodinu či blízké přátele. Oba typy sociálního kapitálu mají horizontální charakter a umožňují zlepšení sociálního statutu (Putnam 2000 In Šafr, Sedláčková 2006). Třetí forma sociálního kapitálu, tzv. *spojující* (linking), se od prvních dvou liší tím, že vypovídá o vztazích mezi jedinci na různých mocenských úrovních, má tedy vertikální charakter. V praxi tento typ sociálního kapitálu pomáhá docílit pomoci ze strany formálních institucí, jedná se o typ vztahu klient - zprostředkovatel (Woolcock 1998).

Metoda LEADER je velmi dobrým příkladem aplikace konceptu sociálního kapitálu do praxe. Cílem tohoto nástroje rozvoje venkova je dle Raye (1999) aktivování kapacit místních aktérů prostřednictvím oživení sociálního kapitálu v lokalitě. LEADER řeší problematiku rozvoje venkova skrze vytvoření a využívání sociálního kapitálu jako veřejného vlastnictví klíčových zdrojů, které umožňují udržitelný rozvoj (Shucksmith 2000). Scott (2004) přináší empirické důkazy o schopnosti LEADERu přispět k agregaci skupin s vysokou úrovní sociálního kapitálu. Přítomnost sociálního kapitálu pak mimo jiné usnadňuje oběh informací a jejich využití v rámci skupiny, které podporuje koordinaci činností. Z těchto poznatků vyplývá, že sociální kapitál může hrát v programu LEADER zásadní roli (Nardone, Sisto, Lopolito 2010).

Problémem využití konceptu sociálního kapitálu je přímá vazba na existenci sociálních sítí, tedy dostatečnou hustotu sociálních vztahů v regionu. I přes využívání moderních technologií, z nichž mnohé jsou založeny právě na budování virtuálních sociálních sítí, se ale v konkrétním prostředí ukazuje (Petříková 2012, Šoborová 2012), že sociální kapitál lze efektivně využívat především v prostředí relativní územní blízkosti, kde existuje přirozená potřeba aktérů lokálního rozvoje se setkávat a sdílet společné možnosti i problémy. Z tohoto přístupu vychází také metoda LEADER, která omezuje velikost území MAS původně na 100 000 obyvatel a nyní až na 150 000 obyvatel. Příliš velké území MAS již však nevede k efektivnímu využití sociálního kapitálu, ale naopak může vést až ke vzniku dvou a více paralelních sociálních sítí a ve svém důsledku k rozpadu původní „velké“ MAS. Příkladem je rozdělení původní MAS Posázaví, která pokrývala celé území okresu Benešov a počtem obyvatel patřila mezi největší, na dvě MAS - Posázaví a Podblanicko (Perlín 2013, ústní sdělení).

Na tomto místě by bylo vhodné, stručně vysvětlit rozdíl v termínech lidský a sociální kapitál, které jsou často užívány mimo jiné i v tématice regionálního rozvoje. Lidský kapitál definujeme jako soubor znalostí a dovedností jedince včetně jeho schopnosti komunikace. Sociální kapitál představuje oproti tomu soubor vazeb jedince a jeho zapojení do společných sociálních struktur, sítí. Můžeme tedy říci, že lidský kapitál je více atributem jedinců, zatímco sociální kapitál je spíše atributem komunit a společnosti. Lidský kapitál společně se sociálním kapitálem pak tvoří lidské zdroje (Vazačová 2010).

3. POLITIKA ROZVOJE VENKOVA

V rámci následující kapitoly budou představeny minulé i současné politiky rozvoje venkova na úrovni Evropského společenství (ES), později Evropské unie (EU), i na úrovni České republiky. Pozornost bude věnována především dokumentům, v nichž je podpora pro venkov ukotvena, s důrazem na ty, které jsou stěžejní pro rozvoj venkovských oblastí prostřednictvím práce Místních akčních skupin.

3.1 ROZVOJ VENKOVA V PROGRAMECH EVROPSKÉ UNIE

Rozvoj venkova šel vždy ruku v ruce s rozvojem zemědělství, v počátcích Společné zemědělské politiky (SZP) Evropského společenství, později EU, byl zájem o jiné než zemědělské funkce venkova minimální. To ilustrují i priority SZP stanovené v Římských smlouvách (1957):

- zvýšení produktivity práce v zemědělství;
- zajištění odpovídající životní úrovně zemědělských výrobců, a to především zvyšováním příjmů osob pracujících v zemědělství;
- stabilizace zemědělských trhů;
- zabezpečení plynulého zásobování;
- zajištění přiměřených cen potravin;

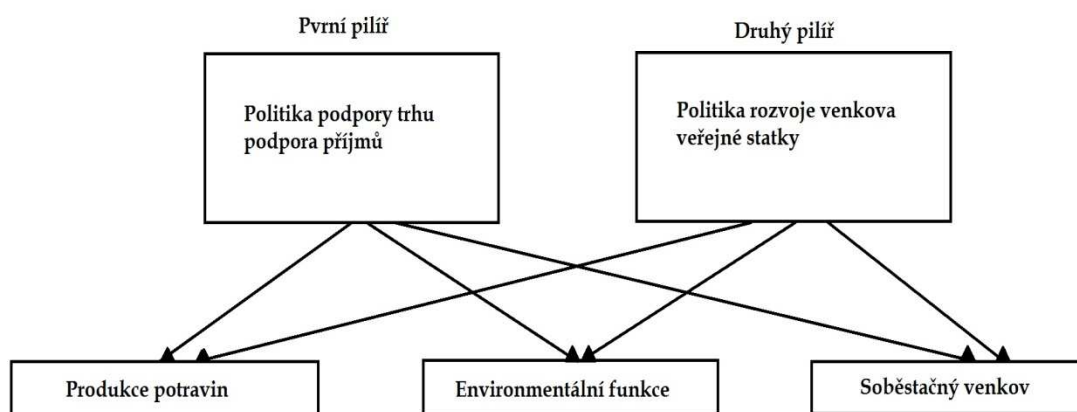
(Smlouva o založení Evropského společenství – konsolidovaná verze, čl. 33).

Zajištění potravinové soběstačnosti evropských zemí, jako klíčový bod SZP, se však brzy ukázalo jako přežitě a nástroje používané k jejímu dosažení jako ne příliš vhodné. Nejenom, že produkce potravin již v 60. letech naplnila poptávku, ale kvůli přímým platbám vztahujícím se k výnosu zemědělců docházelo k přebytkům některých komodit a dotování exportního zboží vedlo ke zdeformování trhu. Rozdílné čerpání dotací ze SZP mezi evropskými zeměmi s různým hospodářským zaměřením pak vedlo i k mezinárodnímu napětí v rámci ES/EU (Pejcharová 2011). Změna SZP byla nutná i s ohledem na rostoucí význam venkova jako dějiště i jiných než zemědělských aktivit. Můžeme říci, že politika rozvoje venkova byla vytvářena postupně spolu s reformací Společné zemědělské politiky (Pělucha 2009).

Prvními významnými kroky ke změně směřování SZP EU byly dvě reformy 90. let – McSharryho reforma (1992) a Agenda 2000 (schválena v roce 1999). Cílem

reformou bylo posunout komoditně zaměřenou SZP EU k politice rozvoje venkova jako celku. V novém pohledu není zemědělec brán jen jako producent zemědělských plodin, ale jako správce krajiny s posláním zvýšit atraktivitu venkovských oblastí nejen pro zemědělství, ale i pro další aktivity. Reformy tak znamenaly posun od netransparentního a kontraproduktivního plošného dotačního systému k podpoře konkurenceschopných zemědělských podniků, rozvoji multifunkčního zemědělství a propojení zemědělských aktivit s životním prostředím a rozvojem venkova. Výsledkem procesů v rámci Agendy 2000 byl vznik II. pilíře SZP EU (Pělucha 2009). Oběma pilířům se mělo dostat stejné podpory, politika rozvoje venkova tak měla být v rovnováze s podporou produkčního zemědělství. Vize zreformované SZP EU můžete vidět v následujícím schématu.

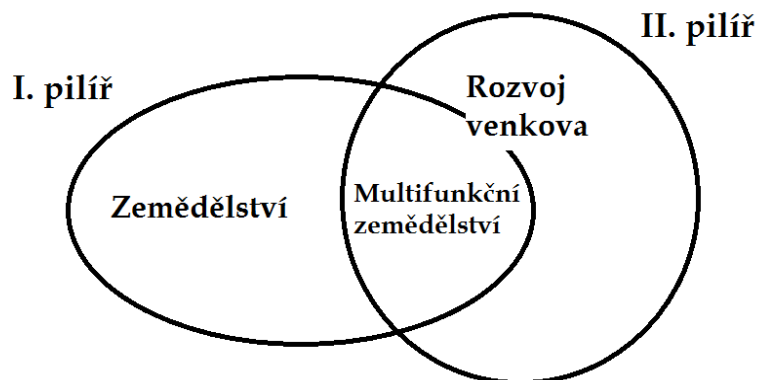
Obr. č. 1: Rovnováha mezi pilíři SZP EU

Zdroj: European Communities (2004)

Podle Pěluchy (2009) však nelze hovořit o existenci dvou oddělených, vzájemně se doplňujících pilířů, ale spíše o dvou do velké míry se překrývajících pilířů, které zohledňují stále jen zemědělskou podstatu venkova skrývajících se za pojmem „multifunkcionalita“ zemědělství (viz Obr. č. 2). Právě multifunkční zemědělství má podle tohoto konceptu sloužit jako motor rozvoje venkova. Ačkoliv bylo ustanovení nového pilíře SZP EU pozitivním krokem, nevedlo k pochopení rozvoje venkova v celé jeho šíři a komplexitě.

Obr. č. 2: Podoba SZP EU se dvěma pilíři v praxi

Zdroj: Pělucha (2009)

Reforma Agenda 2000, i přes své nedostatky a ne příliš výrazné dopady, vedla k dalším reformním krokům SZP EU. Jednou ze stěžejních změn je přesun části finančních prostředků z I. pilíře SZP EU do pilíře II. – tzv. princip modulace (Svačinová 2009), který společně s vyčleněním problematiky rozvoje venkovských oblastí z politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU přinesl nový náhled na rozvoj evropského venkova a jeho financování (Pělucha 2009).

V roce 2006 tak bylo, mimo jiné i na základě definice výzev a problémů, kterým čelí současný venkov, zformulováno nové paradigma venkova. Nové paradigma rozvoje venkova, které lze vidět níže, je postaveno na rozdílném vnímání prostoru, jinak budovaných vazbách a sociálních sítích a na nových prioritách venkovských komunit, dle Perlína (2012) znamená „*návrat k původním znakům venkova v nové kvalitě*“.

Tab. č. 2: Nové paradigma venkova

	Starý přístup	Nový přístup
Cíle	Rovnoměrné rozdělení, příjmy zemědělců, konkurenceschopnost zemědělství	Konkurenceschopnost venkovských oblastí, zhodnocení místních aktiv, využití nevyužívaných zdrojů
Hlavní cílové sektory	Zemědělství	Různé sektory venkovské ekonomiky (turistika, ICT, zpracovatelský průmysl, apod.)
Nástroje	Podpory (subvence)	Investice
Klíčoví aktéři	Národní vlády, zemědělci	Všechny úrovně veřejné správy (nadmárodní, národní, regionální a místní), místní aktéři z veřejného i soukromého sektoru

Zdroj: OECD (2006), str. 60

Politika rozvoje venkova se tedy postupnými kroky vyčlenila ze SZP EU, ačkoliv do ní stále spadá. Jak již bylo výše zmíněno, výrazně se proměnil i její systém financování. Před reformami SZP EU byl rozvoj venkova financován z různých strukturálních fondů, především pak ze zdrojů politiky hospodářské a sociální soudržnosti a SZP. Od roku 1962, kdy vznikl pro účely financování SZP Evropský zemědělský záruční a orientační fond (EAGGF), je rozvoj venkova financován právě z tohoto fondu (Svačinová 2009). Nové členské státy, které vstoupily do EU v letech 2004 a 2007, měly možnost čerpat finanční podporu na rozvoj venkova z nástroje předvstupní pomoci SAPARD. Tuto podporu bylo možné získat v letech 2000 – 2006, nejdéle však do přistoupení země do EU. Kromě finanční podpory bylo cílem tohoto nástroje i naučit kandidátské země procesům a postupům užívaných v EU (Pejcharová 2011). Zásadní změnu znamenal zánik fondu EAGGF v roce 2007, byl nahrazen dvěma fondy novými - EZFRV (Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova) a EAGF (Evropský zemědělský záruční fond), oba tyto fondy podpory spadají výhradně pod SZP (Pejcharová 2011). Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV) je tak v současnosti hlavním nástrojem podpory venkovských oblastí.

Diskutujeme-li nástroje podpory venkova prostřednictvím politik EU, je třeba krátce zmínit i politiku sociální a hospodářské soudržnosti a regionální politiku. Tyto politiky měly za cíl snížit výrazné rozdíly v socioekonomické úrovni jednotlivých regionů, především s ohledem na nově přistupující země a jejich konkurenceschopnost

v rámci jednotného trhu EU. Mezi hlavní nástroje kohezní politiky a pilíře strukturálních fondů patří:

- *Evropský sociální fond (ESF)* – nástroj pro evropskou politiku zaměstnanosti a lidských zdrojů;
- *Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF)* – zaměřený na tvorbu nových pracovních míst a investice do větších projektů budování infrastruktury a ochrany životního prostředí;
- *Fond soudržnosti (Kohezní fond)* – zřízen na podporu slabších členů ES/EU v plnění maastrichtských kritérií, jsou z něj financovány především projekty dopravní infrastruktury;
- *Evropská investiční banka* – poskytuje finanční zdroje na projekty týkající se vědy, rozvoje lidských zdrojů, ochrany životního prostředí a zlepšení dopravní infrastruktury (Pělucha 2009).

Pro programovací období 2007-2013 jsou v rámci politiky rozvoje venkova stanoveny tři prioritní oblasti: 1) *zemědělsko-potravinářské hospodářství*; 2) *ochrana životního prostředí* a 3) *obyvatelstvo venkova* (Rozhodnutí rady 2006/144/ES). Úkolem členských zemí EU je vytvořit vlastní národní strategický plán rozvoje venkova na základě 4 prioritních os, které konkrétněji definují opatření pro alokaci financí z EZFRV. Tyto osy jsou stanoveny následovně:

- **Osa I** – zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství, potravinářství a lesnictví;
- **Osa II** – zvýšení biologické rozmanitosti, ochrana vod a půd, zmírnění klimatických změn;
- **Osa III** – zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, diverzifikace hospodářských aktivit na venkově;
- **Osa IV** – LEADER (Rozhodnutí rady 2006/144/ES).

Následující kapitoly se budou blíže věnovat ose IV – metodě LEADER, a jejímu vlivu na rozvoj současného venkova v Česku.

3.2 POLITIKA ROZVOJE VENKOVA NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Počátky politiky rozvoje venkova na území ČR jsou spojeny s čerpáním finanční podpory z EU. Do té doby nebyl rozvoj venkova v ČR nijak organizovaně financován. Prvním programem, do kterého se ČR aktivně zapojila, byl již zmíněný program určený kandidátským zemím – SAPARD (Speciální předvstupní program pro rozvoj zemědělství a venkova). Česká republika si v rámci Plánu rozvoje zemědělství a venkova, zformulovaného v roce 2000, stanovila tři prioritní oblasti, na které byly prostředky z programu SAPARD čerpány. Jednou z těchto prioritních oblastí byla i podpora rozvoje venkovských sídel (Bartošová 2011).

V prvních dvou letech po vstupu ČR do EU byla politika rozvoje venkova realizována skrze operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství a financována z EAGGF. Kromě finanční podpory pro zemědělce, cílené především do zvýšení kvality zpracovatelského průmyslu, a prostředků určených ke stabilizaci lesních, vodních a zemědělských ploch, obsahoval operační program i přípravná opatření implementace metody LEADER na území ČR (Čepelka 2001).

Finanční podpora venkovských oblastí a zemědělských aktivit v Česku byla mezi lety 2004 a 2006 ukotvena v základním programovém dokumentu Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP), prostředky pro vybrané oblasti a subjekty byly čerpány ze záruční sekce EAGGF (Bartošová 2011). HRDP byl zaměřen především na trvale udržitelný rozvoj zemědělství a ochranu přírodních zdrojů. Můžeme však říci, že se stále jednalo o úzké pojetí rozvoje venkova.

Klíčovým dokumentem pro politiku rozvoje venkova v ČR pro současné programové období je Národní strategický plán rozvoje venkova 2007 - 2013 (NS PRV). Součástí tohoto dokumentu jsou i definice cílů korespondujících s hlavními cíli EU, které mají přispět k udržitelnému rozvoji venkova (Národní strategický plán rozvoje venkova 2006, Nařízení rady č. 1698/2005, čl. 4). Tyto cíle jsou vymezeny následovně:

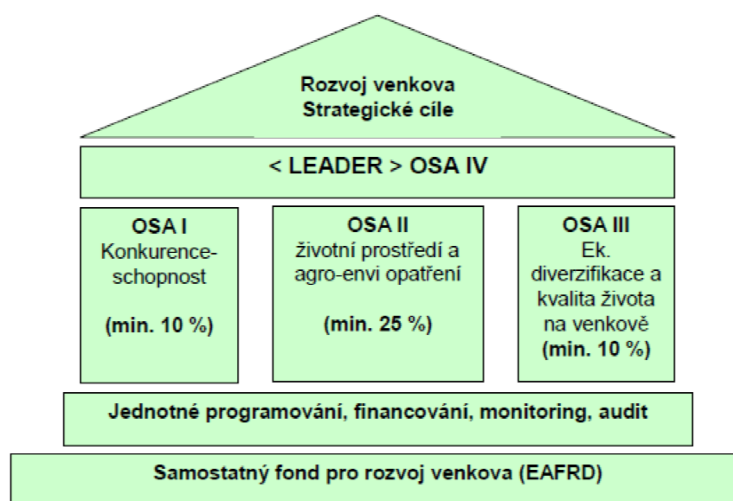
- zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví skrze inovace a restrukturalizace;
- zlepšení životního prostředí a péče o krajinu;

- zlepšení kvality života obyvatel venkovských oblastí prostřednictvím podpory vzniku nových ekonomických aktivit na venkově (Nařízení rady č. 1698/2005, č. 4).

Národní strategické plány rozvoje venkova jsou v jednotlivých členských státech realizovány skrze programy pro rozvoj venkova, nástrojem realizace současné politiky rozvoje venkova v ČR je Program rozvoje venkova ČR 2007-2013 (PRV) (Petříková 2012). Projekty podpořené v rámci PRV jsou ve většině případů financovány z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a jsou realizovány pouze v regionech konvergence (regiony na úrovni NUTS II, jejichž HDP/obyvatele je nižší než 75 % hodnoty poměru HDP/obyvatele v celé EU). V případě ČR se jedná o všechny regiony s výjimkou Hl. města Prahy (Program rozvoje venkova 2010). Finance z fondu EZFRV, přidělené subjektům v ČR, jsou administrovány skrze Státní zemědělský intervenční fond (SZIF). SZIF je platební agentura, která zprostředkovává dotace na rozvoj venkova a podporu zemědělství z evropských i národních fondů (www.szif.cz).

PRV je diferencován do tří os s různými typy žadatelů, mírou finanční podpory, cíly i zaměřením, a čtvrté osy, projektované napříč třemi předchozími a realizované metodou LEADER (Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013). Grafické znázornění rovnovážného rozdělení os PRV v rámci EZFRV lze vidět na následujícím obrázku.

Obr. č. 3: PRV ČR 2007 - 2013

Zdroj: Pěluha (2009)

Tato práce se soustředí na osu IV – LEADER, charakteristice ostatních os se tedy věnuje jen velmi okrajově. Stručný výčet os a jednotlivých opatření (priorit) stanovených v Nařízení Rady č. 1698/2005 je uveden níže.

- **Osa I.** – Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví
 - *Opatření I.* – Podpora vědomostí a zdokonalování lidského potenciálu
 - *Opatření II.* – Restrukturalizace a rozvoj fyzického potenciálu a podpora inovací
 - *Opatření III.* – Zlepšení kvality zemědělské produkce a produktů
 - *Opatření IV.* – Přejídná opatření pro nové členské státy (ČR, Estonsko, Kypr, Lotyšsko, Litva, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovinsko a Slovensko)

- **Osa II.** – Zlepšování životního prostředí a krajiny
 - *Opatření I.* – Udržitelné využívání zemědělské půdy
 - *Opatření II.* – Udržitelné využívání lesní půdy

- **Osa III.** – Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova
 - *Opatření I.* – Diverzifikace hospodářství venkova
 - *Opatření II.* – Zlepšení kvality života ve venkovských oblastech
 - *Opatření III.* – Vzdělávání a informování hospodářských subjektů působících v oblastech, na něž se vztahuje osa III
 - *Opatření IV.* – Získávání dovedností a propagace za účelem přípravy a provádění strategie místního rozvoje

- **Osa IV.** – LEADER
 - *Opatření I.* – Provádění strategií místního rozvoje za účelem plnění cílů jedné nebo více os
 - *Opatření II.* – Provádění projektů spolupráce
 - *Opatření III.* – Provozování místních akčních skupin, získávání dovedností a oživení daného území

(Nařízení Rady č. 1698/2005)

Jak již bylo zmíněno, jednotlivé osy PRV se liší mimo jiné i rozdílnou mírou financování. Z tabulky 3 je patrné, že největší objem finančních prostředků je směřován do osy II., zatímco osa IV., která je předmětem této práce, se s necelými šesti procenty z celkové finanční podpory cílené do rozvoje českého venkova jeví poněkud nepřiměřená. Technická pomoc představuje doplňkovou osu PRV ČR zaměřenou na administrativu potřebnou k realizaci os I. až IV., finance z této osy jsou využívány na podporu přípravy, řízení, monitoringu a hodnocení projektů vybraných v rámci PRV ČR (PRV ČR 2010).

Tab. č. 3: Finanční alokace PRV ČR 2007 - 2013

Osa	Finanční podpora z veřejných zdrojů				Podíl alokace financí z EZFRV v osách (%)
	Celkem (v eurech)	% financování z EZFRV	EZFRV (v eurech)	ČR (v eurech)	
Osa I.	858 401 240	75	643 800 930	214 600 310	22,5
Osa II.	1 945 738 851	80	1 554 159 507	391 579 344	54,4
Osa III.	645 913 635	75	484 435 226	161 478 409	16,9
Osa IV.	201 995 326	80	161 596 261	40 399 065	5,7
Technická pomoc	18 019 240	75	13 514 430	4 504 810	0,5
Celkový objem podpory	3 670 068 292	78	2 857 506 354	812 561 938	100

Zdroj: PRV ČR 2010, vlastní úprava

4. LEADER

Pojem LEADER si v kontextu rozvoje venkova již našel své stabilní místo. Je však třeba rozlišovat mezi metodou LEADER a iniciativou, respektive programem LEADER. Metoda LEADER je návodem jak rozvíjet venkovské oblasti prostřednictvím aktivizace lokálních aktérů a využití specifického přírodního a kulturního prostředí lokality. Iniciativa či program LEADER je potom nástrojem k získání financí na rozvoj venkovských oblastí prostřednictvím metody LEADER. Termín LEADER je zkratkou francouzského sousloví „Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale“, v češtině „Propojení akcí pro rozvoj ekonomiky venkova“ (Český venkov 2005, str. 114).

4.1 METODA LEADER

LEADER umožňuje venkovským komunitám aktivně se podílet na rozvoji svého území a velkou měrou tak ovlivnit svojí budoucnost. Metoda jako taková vznikla na počátku 90. let z podnětu Evropské komise. Ta stanovovala pro každé programovací období tzv. Iniciativy společenství, jednalo se o speciální programy, které měly za cíl nalézt společná řešení problémů týkajících se většiny členských států. LEADER, jako jedna z těchto iniciativ, měla za cíl podnítit spolupráci venkovských aktérů a zároveň být nástrojem zavádění a zkoušení nových metod a myšlenek s cílem integrace těch úspěšných do standardních programů ES/EU. Venkovské oblasti prošly během posledních desetiletí postupnou transformací a čelily tak novým výzvám a odlišným problémům, bylo tedy třeba začít rozdílně nahlížet i na jejich budoucí rozvoj a podpořit jejich konkurenceschopnost. Metoda LEADER se řídí sedmi základními principy ukotvenými v nařízení Rady (ES) č. 1698/2005, čl. 61:

1) Strategie místního rozvoje podle jednotlivých oblastí

Strategie místního rozvoje je základním rozvojovým dokumentem daného území, její obsah by měl být vytvářen s důrazem na specifické potřeby dané lokality a jejích obyvatel, a to na základě aktivity a konsensu samotných místních aktérů. Území, ve kterém se strategie realizuje, by se mělo vyznačovat homogenitou a vnitřní soudržností vycházející ze společné historie, geografické podobnosti, tradic, potřeb či pocitu sounáležitosti (Přístup LEADER – základní příručka 2006). Velikost

venkovských lokalit je omezena nařízením Rady (ES) č. 1698/2005 počtem obyvatel mezi 10 000 a 100 000.

2) Partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem na lokální úrovni

Rozvoj venkovského území metodou LEADER je realizován skrze novou formu organizace lokálních aktérů – místní akční skupinu. Místní akční skupiny (MAS) jsou založeny na principu partnerství a spolupráce veřejného, soukromého a neziskového sektoru na místní úrovni. Hlavním úkolem MAS je aktivizace obyvatel v regionu, touha po změnách a činnosti k nim vedoucí musí vycházet od samotných aktérů. Více než 50 % členů MAS musí být z řad místních obyvatel, jedná se o podnikatele zemědělského i nezemědělského charakteru a nestátní a neziskové organizace, důležité je i zastoupení mladých lidí a žen (Přístup LEADER – příručka 2006). Zbývající část členů MAS, zastoupená méně než 50 %, je tvořena pracovníky státní a komunální sféry. Tento poměr s sebou přináší větší míru demokracie a rovný přístup k moci (Blažek, Uhlíř 2011).

3) Přístup zdola („bottom up“) spojený s tím, že rozhodovací pravomoc týkající se vypracování a provádění strategií místního rozvoje náleží místním akčním skupinám

Metoda LEADER je založena na principu bottom-up (zdola-nahoru), politika rozvoje venkovských oblastí tedy není direktivně řízena krajskými, státními či evropskými orgány. Přístup bottom-up vychází z předpokladu, že místní venkovské subjekty a obyvatelé jsou nejlépe schopni definovat vlastní problémy, potřeby a priority, stejně tak jako nejlépe ví, jak specifické místní problémy řešit (Blažek 1999). Zahrnutí všech místních subjektů do rozhodování o rozvoji území vede k posílení komunikace mezi aktéry a zvýšení zapojení obyvatel do místních záležitostí. Cílem přímé účasti občanů na dění v regionu je i zmenšení propasti mezi obyvateli a místní samosprávou, což může vést i k vyšší míře důvěry ke státním orgánům. Přístup bottom-up by však neměl ve venkovských regionech nahrazovat metodu top-down (shora-dolů), ale spíše by se měly vzájemně doplňovat (Bartošová 2011).

4) Víceodvětvové navrhování a provádění strategie založené na součinnosti mezi subjekty i projekty z různých odvětví místního hospodářství

Strategie rozvoje venkova by měla být složena z provázaných souborů aktivit se synergickým dopadem, nikoliv z izolovaných aktivit vytržených z kontextu celé

strategie (Přístup LEADER – příručka 2006). Zásadní je tedy koordinace celé strategie rozvoje území a součinnost všech zainteresovaných skupin.

5) Uplatňování inovačních postupů

Metoda LEADER by měla dle představ Evropské komise vést mimo jiné i ke vzniku nových inovativních přístupů k rozvoji venkovských oblastí a jejich následnému šíření mezi subjekty v rámci regionu i mezi jednotlivými venkovskými regiony s podobnou charakteristikou. Pojem inovace je v nařízení Rady chápán ve velmi širokém smyslu, který ponechává jednotlivým členským zemím prostor pro vlastní, užší vymezení. Dle příručky LEADER 2006 ale „již samotné přijetí sedmi principů LEADER může znamenat inovaci samo o sobě“ (Přístup LEADER – základní příručka 2006, str. 12).

6) Provádění projektů spolupráce

Princip spolupráce je chápán jako vznik společných projektů dvou a více místních akčních skupin, nebo organizací pracujících na bázi LEADERu. Spolupráce subjektů by neměla být omezena jen na výměnu zkušeností a know how, mělo by se jednat o projekt s přidanou hodnotou (Bartošová 2011). Vznik spolupráce není limitován geografickou vzdáleností mezi subjekty, je možné navázat partnerské vztahy i napříč členskými zeměmi.

7) Vytváření sítí místních partnerství

Posledním, ale velmi podstatným principem metody LEADER, je síťování, tedy vytváření sítí kontaktů mezi subjekty uvnitř i mimo území MAS. Síť slouží k výměně informací, know how, zkušeností a dosažených výsledků a nejsou podmíněny finanční podporou z iniciativy LEADER. Existence sítí napříč hranicemi pomáhá zaostalým a periferním venkovským regionům překonat izolaci a stát se konkurenceschopnými (Přístup LEADER – základní příručka 2006). Síťování je podporováno na evropské i národní úrovni, existuje řada institucí, které vznikly za účelem podpory budování nových sítí a rozvoje těch stávajících. Tyto sítě poskytují aktérům rozvoje venkova informace, nabízejí možnosti vzdělávání a zprostředkovávají vznik nových sítí. Příkladem takovéto instituce na úrovni Evropské komise je Evropská síť pro rozvoj venkova založená v roce 2007. Je povinností každého členského státu provozovat podobnou instituci na národní úrovni, v ČR napomáhá rozvoji sítí Celostátní síť

pro venkov a Národní síť místních akčních skupin (NS MAS ČR), která sdružuje místní akční skupiny provozující činnost na území ČR. Členství v této síti je dobrovolné, v současné době je členem 146 místních akčních skupin (informace ke 14.3.2013, www.nsmascr.cz).

Těchto sedm principů metody LEADER stanovených Evropskou komisí je obecně uznáváno na celém území EU. Jelikož je ale každá členská země specifická svým historickým vývojem a společenským kontextem, stejně jako přírodními podmínkami, byla Evropskou komisí ponechána možnost modifikace či vytvoření zcela nových principů, které by pokryly všechna specifika dané země. Na základě této možnosti poskytla NS MAS ČR k diskusi další tři principy metody LEADER, které zohledňují složitý společensko-politický vývoj, který ovlivnil ČR v posledních dvou desetiletích (LEADER – budoucnost venkova, 2009). V současnosti je tedy LEADER v ČR definován deseti principy, které jsou však neformálního charakteru. K sedmi principům, diskutovaným výše, byly přidány následující:

8) Morální principy, mezilidské vztahy, komplexní prosociálnost

9) Výchova, vzdělávání a informace

10) Živý venkov – neinvestiční i drobné projekty oživující život na venkově

(LEADER – budoucnost venkova, 2009)

4.2 PROGRAM LEADER

Programem LEADER je označován mechanismus výběru projektů podněcujících rozvoj venkova, jimž je přidělena podpora z finančních prostředků EU. Všichni žadatelé o finanční podporu musí naplňovat principy a požadavky metody LEADER, forma podpory se ale mezi jednotlivými členskými zeměmi EU může lišit. Subjektem, který zastupuje zájmy venkovské komunity, formálně žádá o finanční podporu na její rozvoj a zajišťuje realizaci metody LEADER v dané lokalitě, je místní akční skupina (MAS).

4.2.1 Místní akční skupina

Místní akční skupina (MAS, anglicky Local Action Group – LAG) je platforma pro spolupráci veřejného, soukromého a neziskového sektoru na místní úrovni a představuje základní jednotku iniciativy LEADER. Úkolem MAS je zformulovat potřeby místní komunity a její rozvojový potenciál a zapracovat je do strategických

dokumentů svého území (strategický plán LEADER – SPL). Pokud je MAS přidělena finanční podpora z programu LEADER, mají její členové za úkol rozhodovat na pravidelně se konajících programových výborech MAS o alokaci financí na konkrétní schválené projekty (LEADER – budoucnost venkova 2009).

Všechny místní akční skupiny musí splňovat určitá kritéria daná nařízením Rady EU, nad rámec těchto plošně stanovených kritérií má každá členská země EU možnost zohlednit specifika svého území a definovat i další normy MAS. Na území ČR je tak existence MAS podmíněná následujícími kritérii, definovanými Ministerstvem zemědělství ČR:

- Působnost na území ČR, s výjimkou území Hl. města Prahy;
- Geograficky homogenní území s vymezenou hranicí, která obsahuje katastrální území všech okrajových obcí zahrnutých do území působnosti MAS;
- Počet obyvatel celé MAS mezi 10 000 a 100 000, součástí MAS mohou být města s max. 25 000 obyvateli;
- Hustota osídlení do 150 obyvatel na km²;
- Všechny obce souhlasí se zařazením do území MAS a jsou seznámeny se SPL;
- MAS je tvořena partnerstvím veřejného, soukromého a neziskového sektoru, a to tak, že rozhodovací orgány jsou tvořeny z více než padesáti procenty zástupci soukromého sektoru a maximálně padesáti procenty zástupci veřejného sektoru;
- Existence povinných orgánů MAS – manažer, výběrová komise, orgán pro přípravu SPL, dozor nad realizací SPL;
- Všichni členové musí mít na území působnosti MAS trvalé bydliště, sídlo nebo provozovat svoji činnost na daném území;
- MAS musí mít stanoven statut, stanovy, organizační řád a strukturu;
- MAS musí zajistit zpracování, projednání a schválení strategie pro spravované území;
- Fungování metodou LEADER;
- MAS využívá pouze jeden zdroj financování EU

(Program rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013).

Z legislativního hlediska může mít MAS formu občanského sdružení nebo přidruženého orgánu obecně prospěšné společnosti, výjimečně může jít i o zájmové sdružení právnických osob. Volba nejvhodnější právní formy je zcela na uvážení každé MAS.

Každá MAS musí mít pevně danou organizační strukturu, včetně jasného vymezení úkolů a pravomocí všech orgánů. Zásadní je zabezpečení pěti základních funkcí – řídicí, kontrolní, výběrové, monitorovací a výkonné. Nejvyšším orgánem je shromáždění všech členů MAS, řídicí funkci má ale v rukou výbor, ten zodpovídá i za schvalování strategie území a rozhoduje o způsobu výběru projektů. Na činnost výboru dohlíží kontrolní orgán – nejčastěji kontrolní komise. Za hodnocení projektů dle předem stanovených kritérií je zodpovědná výběrová komise, monitorovací komise pak dohlíží na naplňování strategie a realizaci jednotlivých projektů. Stěžejní roli má sekretariát MAS, který má i výkonnou moc, v jeho čele stojí manažer MAS. Manažer je spolu s dalšími spolupracovníky placen z jednotlivých programů a dalších finančních zdrojů MAS, práce členů komisí a výborů je zpravidla na dobrovolnické bázi (Komunitně vedený místní rozvoj v praxi České republiky 2012).

4.2.2 Stručná historie programu LEADER

Jak již bylo výše zmíněno, LEADER, jako jedna z iniciativ EU, měl sloužit jako nástroj testování nových metod a myšlenek. Podoba venkova a jeho vnímání se v 80. letech viditelně proměnily, trend decentralizace rozhodování dal prostor vzniku nových způsobů vládnutí. Evropská komise na tento vývoj reagovala právě iniciativou LEADER, která aplikací přístupu bottom-up dala možnost lokálním venkovským komunitám aktivně ovlivnit svůj rozvoj (Pejcharová 2011). LEADER, jako takový, se v čase významně proměňoval s ohledem na nové výzvy a okolnosti, kterým musel čelit. Lze ale říci, že z původně experimentální metody se během uplynulých 22 let stal jeden ze stěžejních nástrojů rozvoje venkova.

LEADER I

LEADER I byl realizován v členských zemích EU v letech 1991 až 1994. Cílem této nové iniciativy bylo podnítit spolupráci soukromého a veřejného sektoru na lokální úrovni, napomoci vytvoření místních akčních skupin a vyzkoušet, zda může být venkov

rozvíjen na základě činnosti jejích členů. I přes krátké časové období a mnohdy nedostatečnou angažovanost členů místních samospráv byl LEADER I zhodnocen jako úspěšný. Za dobu jeho existence vzniklo 217 místních akčních skupin, prostřednictvím kterých byly podpořeny projekty za 442 milionů eur (Čepelka 2001).

LEADER II

Vzhledem k všeobecně pozitivnímu hodnocení první fáze LEADERu na ni bylo navázáno v dalším programovém období (1994 – 1999) iniciativou Leader II. Evropská komise rozšířila působnost metody LEADER na téměř polovinu venkovských oblastí členských zemí a počet aktivních MAS vzrostl během tohoto období na 906. LEADER II kladl důraz na meziregionální a mezinárodní spolupráci místních akčních skupin, přenos inovací a podporu znevýhodněných venkovských regionů (Čepelka 2001). Iniciativa byla postavena na základě 4 opatření: osvojování schopností, inovativní programy pro rozvoj venkova, mezinárodní spolupráce a evropská síť rozvoje venkova. I přes řadu komplikací, kterým iniciativa čelila (rozdobenost přidělených financí, časové prodlevy mezi výběry MAS apod.), byla považována za úspěšnou. V rámci LEADERu II bylo profinancováno 1 775 milionů eur, a to stejně jako v předchozím období z fondů EAGGF, ESF a EZFRV (Courades 2011).

LEADER+

Iniciativa LEADER+ probíhala v období 2000 až 2006 a byla nově aplikována i v deseti členských zemích, které přistoupily do EU v roce 2004. Cílem tohoto období bylo rozšířit metodu LEADER do všech venkovských oblastí napříč celou EU. LEADER+ byl zaměřen především na vznik integrovaných strategií rozvoje venkovských regionů, podporu konkurenceschopnosti venkova, spolupráci mezi MAS a vytváření sítí mezi venkovskými oblastmi bez ohledu na to, zda jsou či nejsou zapojeni do iniciativy LEADER (Čepelka 2001). V rámci tohoto období se aktivně zapojilo 1 153 MAS, z toho 260 na území nových členských zemí. Celkově byl LEADER+ podpořen částkou 2,1 miliardy eur, a to z orientační sekce fondu EAGGF (Courades 2011).

LEADER 2007 – 2013

Nové programové období znamenalo pro aplikaci metody LEADER zásadní změny. LEADER přestává být samostatnou iniciativou. Stává se integrální součástí politiky rozvoje venkova EU a je aplikován jako průřezová metoda, principy LEADERu by tak měly být součástí všech tří os politiky rozvoje venkova (Courades 2011). Současně vzniká i nový fond, z kterého jsou financovány aktivity na rozvoj venkova a podpory zemědělství, již zmíněný v dřívějších kapitolách – EAFRD (Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova) (Perlín 2011). K rozvoji venkovských regionů již není přistupováno s ohledem na jednotlivé oblasti (zemědělství, zaměstnanost, lidské zdroje), ale je řešen v rámci ucelené strategie celého území. Pro celé období je plánována podpora programu LEADER ve výši 5,5 miliard eur (Courades 2011).

4.3 LEADER V ČESKÉ REPUBLICĚ

Jak již bylo zmíněno, iniciativa LEADER+ byla aplikována i v nových členských zemích EU, v ČR byla vypsána na roky 2004 až 2006 v rámci podopatření Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství a podpora byla přidělena deseti nově vzniklým MAS. Aby měly i ostatní venkovské mikroregiony možnost naučit se pracovat podle principů LEADERu a být tak plně připravené na nové programové období, kdy již budou mít možnost se do programu plnohodnotně zapojit, vznikl z iniciativy Ministerstva zemědělství LEADER ČR. LEADER ČR byl realizován v období mezi lety 2004 a 2008 a byl financován ze státního rozpočtu. Místní akční skupiny mohly na základě strategie rozvoje žádat o dotaci jedenkrát do roka, kdy bylo vyhlášeno nové kolo výběru. Podpora z programu LEADER ČR byla možná v rámci tří tematických okruhů: zlepšení kvality života na venkově, posílení místního ekonomického prostředí a zhodnocení místních přírodních a kulturních zdrojů, a vztahovala se na projekty investičního charakteru (jen 10 % přidělené dotace mohlo být využito na neinvestiční náklady). Se zavedením PRV v roce 2007 se LEADER ČR stal jen doplňkovým programem, o podporu z něj mohly žádat jen místní akční skupiny, které nežádaly o finance ze IV. osy PRV 2007-2013 (Výroční zpráva programu LEADER 2008).

Od roku 2007 mají i místní akční skupiny v ČR možnost žádat o finance z EU v rámci programového období 2007-2013. Již v prvním roce období podalo žádost

celkem 102 MAS a zájem o financování lokálních partnerství a projektů z nich vzešlých byl velký i v průběhu dalších let (LEADER – budoucnost venkova 2009). Počty podaných a schválených žádostí v programech LEADER+, LEADER ČR A LEADER 2007-2013 v Čechách můžete vidět v tabulce č. 4. Aktuální počet místních akčních skupin na území ČR je 172, další 1 existující MAS je hodnocena jako nezapojená a založení dalších dvou je již v realizaci (www.nsmas.cz, údaj k 1. 4. 2013). Cílem NS MAS ČR je v blízké době dosáhnout plného pokrytí území místními akčními skupinami. Přístup bottom-up se v minulých obdobích osvědčil a komunitně vedený místní rozvoj má obrovský potenciál i do budoucna (Komunitně vedený místní rozvoj v praxi České republiky 2012).

Tab. č. 4: Přehled počtu podaných a schválených žádostí MAS v uvedených iniciativách

INICIATIVA	LEADER+	LEADER ČR					LEADER 2007-2013	
	2004-2006	2004	2005	2006	2007	2008	1.kolo	2.kolo
Počet podaných žádostí	30	30	41	64	57	-	102	84
Počet přijatých žádostí	10	16	21	23	24	5	48	64

Zdroj: LEADER – budoucnost venkova, 2009, vlastní zpracování

4.4 HLAVNÍ ZMĚNY LEADERU V PROGRAMOVÉM OBDOBÍ 2014–2020

Každé nové programové období PRV s sebou přináší řadu změn, nových pravidel a oblastí podpory. Obsah dokumentu PRV 2014 – 2020 stále není definitivně daný a schválený Evropskou komisí. Jeho podoba je diskutována na evropské i národní úrovni v rámci odborných skupin příslušných orgánů rozvoje venkova. Tato kapitola je věnována hlavním změnám, které jsou plánovány v implementaci metody LEADER po roce 2013.

LEADER se během minulých programových období ukázal jako efektivní, cílená, plošná a transparentní metoda rozvoje venkovských oblastí. Cílem Evropské komise

pro nadcházející období je využití metody LEADER i pro ostatní fondy společného strategického rámce. Strategické dokumenty LEADER budou tedy nově obsahovat integrovanou strategii pro využití financí i z dalších fondů EU. Aktivity v rámci implementace PRV tak bude koordinovat Ministerstvo zemědělství i s ostatními resorty, zejména s Ministerstvem pro místní rozvoj (Program rozvoje venkova v období 2014 - 2020). NS MAS ČR navrhuje v dokumentu Národní strategický plán LEADER 2014+, aby se metoda LEADER „stala součástí všech operačních programů, které budou realizovat své cíle ve venkovském prostoru, a aby tyto programy začlenily místní akční skupiny jako nedílnou součást své implementační struktury jako efektivní zástupce venkovských společenství“ (str. 3). Stejně tak by pro další období preferovala oddělené pojetí rozvoje zemědělství a venkova a jejich financování skrze dva samostatné fondy – zemědělský fond podporující ochranu životního prostředí a produkci potravin a fond venkova zaměřený na ekonomický a jiný rozvoj venkovských komunit (Národní strategický plán LEADER 2014+). Řešením tohoto požadavku by bylo i jasné vymezení obou pilířů SZP a individuálnější přístup k financování.

Další z navrhovaných změn je rozšíření stávajících kompetencí místních akčních skupin i do oblastí, které doposud v PRV obsaženy nebyly, ale významně ovlivňují život na venkově a v současnosti jsou podporovány skrze jiné subjekty, než je MAS. Týká se to především oblastí sociální péče, sportu, vzdělávání, rozvoje malých a středních podniků, komunitního rozvoje, dopravy apod. Nově vzniklou integrovanou podobu politiky rozvoje venkova by pak bylo možné rozdělit do pěti prioritních os:

- 1) *Člověk a společnost na venkově* (sociální problematika, zdravotnictví, vzdělávání);
- 2) *Ekonomika venkova* (vznik malých a středních podniků, zemědělství, pracovní síla);
- 3) *Rozvoj území venkova* (bydlení, vybavenost, infrastruktura, plánování);
- 4) *Venkovská krajina a přírodní a kulturní dědictví*;
- 5) *Veřejná správa a efektivní, stabilní a bezpečná společnost* (Národní strategický plán LEADER 2014+, str. 6).

Aby byly místní akční skupiny schopny dostát novým pravomocím, je nutné zvýšit i jejich profesionální kapacity, jen tak bude zaručeno efektivní využití financí na rozvoj venkova. Efektivitu využití peněz z EU mají zvýšit i další dva navrhované

nástroje – „princip kondicionality“, podmiňující vyplacení financí zavedením vyhovujícího strategického, regulačního a institucionálního rámce, a „výkonnostní rezerva“, což je finanční odměna za dosažení stanovených cílů v polovině programového období (Program rozvoje venkova na období 2014 – 2020).

5. CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Metoda LEADER pomáhá odhalit skrytý potenciál lidí a místních aktivit specifických pro danou oblast a vede k efektivnějšímu využití území, udržitelnému hospodářskému rozvoji a vyšší sociální soudržnosti místní komunity. Můžeme říci, že právě specifičnost venkovské lokality je zdrojem její konkurenční výhody. MAS funguje jako platforma mezisektorové spolupráce, která je otevřená všem jednotlivcům i organizacím působícím v daném území, všechny subjekty se tak mohou podílet na rozvoji svého regionu, stačí se jen aktivně zapojit. Je pozitivní zprávou, že zájem lidí o rozvoj jejich území se zvyšuje, v řadě lokalit se obyvatelé již naučili místní rozvoj řídit na bázi komunitního plánování. Metoda LEADER a její aplikace na českém venkově si tak bezesporu zaslouží pozornost veřejnosti, a to nejenom té odborné.

Tato předkládaná práce má za cíl zhodnotit fungování místních akčních skupin v ČR v době, kdy končí programové období, v rámci kterého již měly MAS možnost se plně zapojit do programu LEADER, a začíná období nové. Kvalitativní šetření provedené pro účely této diplomové práce je zaměřeno především na ekonomickou udržitelnost aktivit místních akčních skupin, spolupráci mezi aktéry rozvoje venkova, sociální sítě, jejichž vzniku MAS napomáhají, propagační aktivity MAS a zformulování hlavních problémů, se kterými se místní akční skupiny v Česku v současnosti potýkají.

Na základě teoretických konceptů a teorií regionálního rozvoje uvedených v této práci a principů metody LEADER a komunitního plánování byly stanoveny následující výzkumné otázky:

- 1) Vytváří MAS neformální sociální sítě? Jde o sítě horizontální či vertikální?
- 2) Jaké jsou hlavní překážky zabraňující efektivnímu rozvoji území prostřednictvím metody LEADER?
- 3) Je spolupráce aktérů v rámci MAS ekonomicky udržitelná i bez podpory z programu LEADER?

6. METODIKA

K naplnění cílů práce a zodpovězení výzkumných otázek byly použity zejména kvalitativní metody výzkumu. V první fázi výzkumu byly prováděny řízené rozhovory s manažery místních akčních skupin. Vzhledem k vysokému počtu činných místních akčních skupin nebylo možné zahrnout do výzkumu všechny. Oslovené MAS byly vybrány na základě výsledků hodnocení MAS, které bylo realizováno pod patronátem Ministerstva zemědělství v letech 2010, 2011 a 2012.

Na prvním hodnocení místních akčních skupin, které proběhlo v roce 2010, spolupracovalo Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond a Národní síť MAS. Hodnoceny byly jen MAS podpořené v rámci PRV ČR 2007 – 2013, a to ve třech oddělených skupinách podle množství přidělených finančních prostředků a doby realizace SPL. Hodnocení proběhlo na základě podkladů, které vyplnila samotná MAS (dotazník MZe), a osobních návštěv krajských hodnotících komisí v jednotlivých MAS. Na základě výsledků návštěv MAS a dalších, spíše kvantitativních, kritérií hodnocení MZe (administrativní chybovost MAS, naplňování finančního plánu, počet neuspokojených žadatelů), byly jednotlivé MAS zařazeny do následujících kategorií:

„A“ – nejlépe fungující MAS – „příklady dobré praxe“;

„B“ – dobře fungující MAS;

„C“ – průměrné MAS;

„D“ – MAS, které by měly svůj přístup přehodnotit

(Hodnocení místních akčních skupin 2010).

Vzhledem k pozitivní evaluaci prvního hodnocení místních akčních skupin bylo přistoupeno k jeho realizaci i v roce 2011, metodika byla ale oproti roku 2010 pozměněna. Zdrojem hodnocení byly opět podklady (dotazník MZe) dodané místní akční skupinou v písemné či elektronické podobě, namísto osobních návštěv v kancelářích MAS však prezentovali její zástupci svoji činnost před hodnotitelskou komisí na veřejném zasedání. Komise byla složena ze zástupců Ministerstva zemědělství, Státního zemědělského intervenčního fondu a Národní sítě MAS. Místní akční skupiny byly hodnoceny na základě následujících tematických okruhů, kritérií: strategické dokumenty MAS, personální zajištění, administrace výzev a výběr projektů v rámci SPL, integrace a rozvoj MAS, monitoring a evaluace, propagace aktivit MAS

a nadstavbové aktivity. Stejně jako v roce 2010 byla zohledněna finanční alokace jednotlivých MAS, MAS vybrané dodatečně v 2. kole (tzv. MAS 32+) byly adekvátně bodově zvýhodněny. V porovnání mezi roky 2010 a 2011 došlo k nárůstu místních akčních skupin spadajících do kategorie „A“ (z 35 na 38), počet MAS hodnocených jako „špatně fungující“, tedy z kategorie „D“, oproti tomu poklesl ze 17 na 10. Hodnocení místních akčních skupin 2011 proběhlo, dle vyjádření MZe, velmi úspěšně.

Nejnovější hodnocení MAS, uskutečněné v létě loňského roku, bylo organizováno opět formou dotazníku Mze a veřejné prezentace činnosti na Ministerstvu zemědělství. Hodnotitelská komise byla složena ze zástupců Mze a SZIF. Zástupci NS MAS se z důvodu nesouhlasu s některými dodatečně doplněnými otázkami v dotazníku Mze a s konáním hodnocení mimo regiony odmítli účastnit jako členové hodnotitelské komise. Hodnocena byla činnost MAS v období od července 2011 do června 2012, součástí dotazníku byl i přesný počet bodů za jednotlivé odpovědi. Činnost MAS byla hodnocena podobně jako v roce 2011 v šesti oblastech: základní parametry a strategické dokumenty MAS, personální zajištění, administrace výzev a výběr projektů v rámci SPL, integrace a rozvoj MAS, monitoring a evaluace činnosti a propagace MAS. Místní akční skupiny byly na základě získaného počtu bodů z dotazníku a veřejné obhajoby, stejně jako v předešlých letech, rozděleny do 4 skupin. Téměř 90 % MAS bylo zařazeno do skupin A, nebo B.

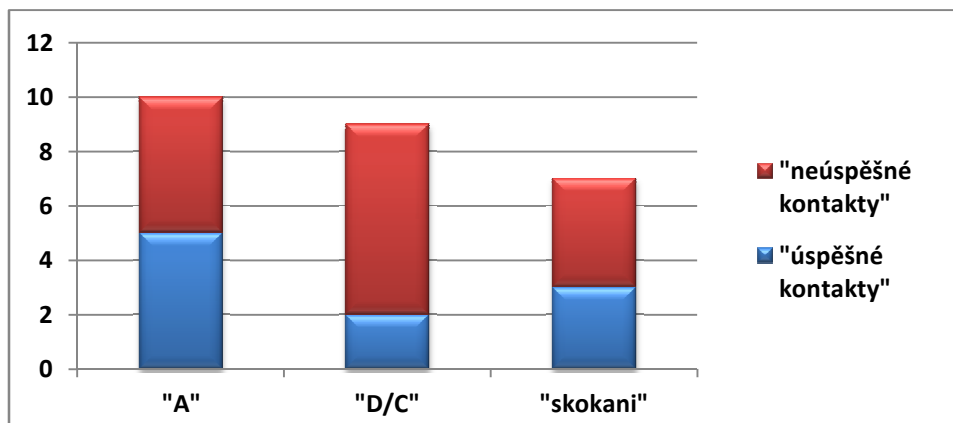
Výběr místních akčních skupin oslovených v rámci terénního výzkumu vychází z Hodnocení MAS 2010, 2011 a 2012. Kontaktovány byly tři skupiny místních akčních skupin:

- 1) MAS zařazené v rámci Hodnocení místních akčních skupin 2012 do skupiny „A“;
- 2) MAS zařazené v rámci Hodnocení místních akčních skupin 2012 do skupiny „D“, případně „C“;
- 3) MAS, které během tří ročníků hodnocení změnily své skupinové zařazení minimálně o dvě úrovně (D-A, D-B, C-A, či naopak) – tzv. „skokani“.

Místní akční skupiny byly kontaktovány na základě seznamu MAS seřazeného dle dosaženého počtu bodů v Hodnocení 2012. Osloveno bylo deset nejlépe hodnocených MAS, devět nejhůře hodnocených MAS a všechny MAS, které splnily podmínky kategorie „skokani“. Každá z těchto vybraných místních akčních skupin byla kontaktována minimálně na jednu emailovou adresu, informována o obsahu a cílech

výzkumu a požádána o osobní schůzku. Manažerům a dalším osobám ve vedení vybraných místních akčních skupin bylo v rámci prvního kontaktu odesláno 51 emailů. Počet místních akčních skupin, které projevily zájem se výzkumu aktivně zúčastnit, je graficky znázorněn v následujícím grafu.

Graf č. 1: Úspěšnost prvního kontaktu vybraných MAS dle skupin

Zdroj: vlastní šetření

Vzhledem k malému zastoupení místních akčních skupin s hodnocením C či D, byla tato skupina opakovaně kontaktována emailem a posléze telefonicky. Na základě druhého kontaktu se tak do výzkumu zapojila ještě jedna MAS s hodnocením „C“. Terénní výzkum byl proveden v deseti místních akčních skupinách v období 3. 4. až 12. 4. 2013, konkrétní zapojené MAS a lokality dotazování jsou znázorněny v mapové příloze č. 1.

Otázky řízeného rozhovoru byly před výzkumem v terénu konzultovány a testovány, nejprve prostřednictvím emailu se členem MAS Vladař, Pavlem Eretem, následně formou osobní konzultace a zkušebního řízeného rozhovoru s předsedou krajské sítě MAS a členem Výboru NS MAS ČR Václavem Pošmurným.

Použitý řízený rozhovor byl složen z uzavřených i otevřených otázek. Uzavřený typ otázek byl použit tam, kde škála odpovědí byla předem daná, při zjišťování frekvence určitých aktivit či souhlasu s daným tvrzením (Hendl 2005). Otevřený typ otázek byl použit za účelem zjištění vlastního názoru dotazovaného, jeho zkušeností a dalších postřehů. Rozhovor obsahoval 34 otázek, z nichž některé byly doplněny podotázkami, a byl rozčleněn do šesti tematických celků:

- 1) **Obecné úvodní informace** – otázky zaměřené na okolnosti vzniku MAS a její současné zapojení do organizací a sítí;
- 2) **Ekonomická udržitelnost činnosti MAS** – otázky zaměřené na současné aktivity a financování MAS;
- 3) **Spolupráce** – otázky věnující se kooperaci s dalšími lokálními aktéry a koordinaci aktivit s jinými subjekty regionálního rozvoje v území;
- 4) **Sociální sítě** – otázky směřované na existenci, průběh vzniku a šíři sociálních sítí v regionu;
- 5) **Propagace činnosti MAS** – otázky zaměřené na způsoby propagace činnosti MAS uvnitř regionu i mimo něj;
- 6) **Zhodnocení fungování LEADERu** – otázky zaměřené na definování hlavních pozitiv aplikace metody LEADER v regionu, hlavních překážek, výzev do budoucna a námětů ke zlepšení práce v rámci MAS.

Řízený rozhovor byl koncipován zhruba na 30 minut, v řadě případů ale díky většímu zájmu a otevřenosti dotazovaných manažerů trval déle. Rozhovory nebyly nahrávány paměťovým zařízením, otázky byly tvořeny tak, aby bylo možné odpovědi si zaznamenat v průběhu rozhovoru, tištěná verze rozhovoru již obsahovala u uzavřených otázek výčet možných odpovědí. Přesné znění všech otázek je uvedeno v příloze č. 2.

Výsledky kvalitativního šetření v sídlech místních akčních skupin byly doplněny rozhovory s odborníky zastupujícími organizace věnující se rozvoji venkova. Osloveni byli následující:

- *Ing. Lucie Krumpholcová* – vedoucí oddělení strategie a implementace osy III. a IV. z MZe;
- *Ing. Bořek Valvoda* – člen komise hodnocení MAS 2011 a předseda Správní rady MAS Naděje, o.p.s.;
- *JUDr. Radan Večerka* – místopředseda Spolku pro obnovu venkova.

Dotazovaní byli konfrontováni s předběžnými výsledky první fáze výzkumu, jejich zkušenosti s rozvojem venkova prostřednictvím místních akčních skupin a pohled „zevnitř“ i „zvenčí“ pomohl doplnit ucelený náhled na fungování MAS v Česku. Výsledky obou fází výzkumu jsou popsány v rámci kapitoly 7.

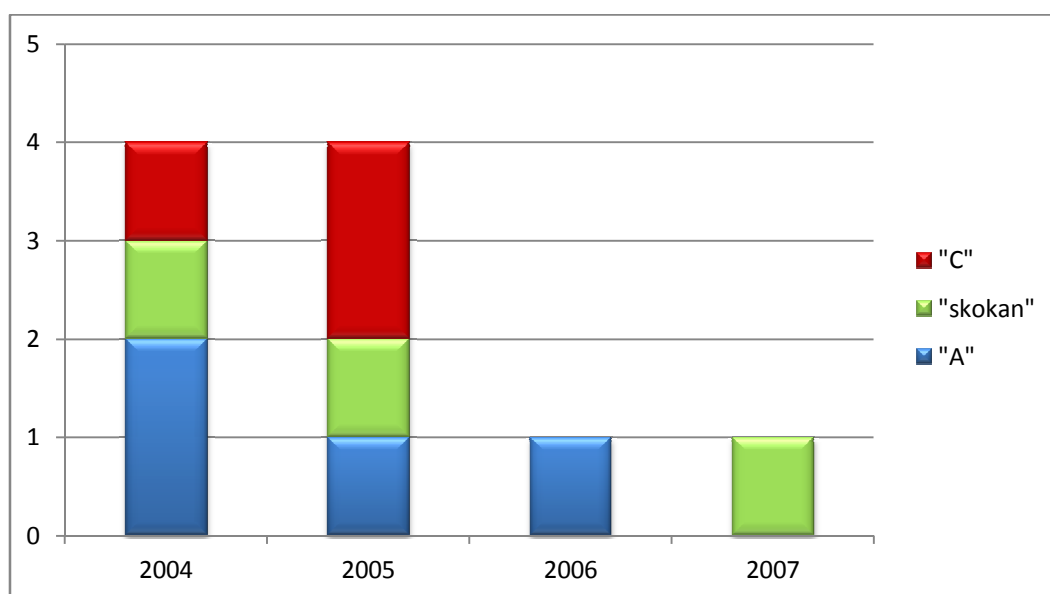
7. ZHODNOCENÍ ČINNOSTI MÍSTNÍCH AKČNÍCH SKUPIN

Následující kapitola je věnována zhodnocení práce MAS v Česku na základě kvalitativního šetření, které proběhlo v deseti místních akčních skupinách. Odpovědi manažerů MAS na uzavřené otázky jsou zpracovány do grafických výstupů (grafy), reakce na otázky otevřené jsou podrobeny diskusi. Jednotlivé podkapitoly odpovídají tematickým okruhům řízeného rozhovoru, které jsou popsány v předchozí kapitole.

7.1 VZNIK MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY

První část řízeného rozhovoru byla zaměřena na okolnosti vzniku místní akční skupiny a její zapojení do organizací a sítí, které se věnují rozvoji venkovských lokalit. První otázka byla cílena na rok vzniku MAS. Vzhledem k tomu, že výběr místních akčních skupin oslovených za účelem výzkumu proběhl na základě jejich hodnocení z minulého roku, sloužila otázka i k potvrzení či vyvrácení předpokladu, že déle fungující místní akční skupiny jsou ve své práci, a tedy i v hodnocení jejich činnosti, úspěšnější. Tento předpoklad nebyl potvrzen, mezi oslovenými MAS je možné nalézt ty, které vznikly v roce 2004 a je jim přiděleno hodnocení „C“, stejně tak jako MAS spadající do kategorie „A“, které existují až od roku 2007. Žádná prokazatelná závislost mezi těmito dvěma údaji tedy neexistuje. Počet MAS vzniklých v příslušném roce s ohledem na jejich hodnocení v roce 2012 je znázorněný v grafu 2.

Graf č. 2: Rozdělení vybraných MAS dle roku vzniku a výsledku v Hodnocení 2012

Zdroj: vlastní šetření

Kromě roku vzniku MAS byla věnována pozornost i okolnostem jejich založení, konkrétně aktérům, kteří ho iniciovali. Zpravidla můžeme říci, že u vzniku MAS nestáli jednotlivci, a to především z důvodu nedostatečného vlivu v regionu, absence prostředků a slabé motivace. Jak je patrné z grafu č. 3, nejčastěji přišli s nápadem založení MAS zástupci obcí (starosta, místostarosta apod.) či sdružení obcí v regionu. Nezanedbatelný vliv při vzniku nových MAS mají i podnikatelé, jejich zapojení však často vychází z iniciativy obcí, což je dané podstatou místní akční skupiny – nutnost více než 50ti procentního zastoupení podnikatelského a neziskového sektoru. Příkladem je vznik MAS Rýmařovsko, o.p.s., které vzniklo z iniciativy jedenácti obcí, podmínkou však bylo přivést do místní akční skupiny alespoň jednoho podnikatele za každou obec (Pecha 2013). Jen zřídka stojí na počátku vzniku MAS jen jeden subjekt, zpravidla jde o společnou domluvu více subjektů. V následujícím grafu byla každému z iniciátorů dána stejná důležitost.

Graf č. 3: Iniciátoři vzniku MAS

Zdroj: vlastní šetření

Poslední z úvodních otázek řízeného rozhovoru směřovala ke zjištění zapojení místních akčních skupin do organizací a sítí integrujících rozvoj venkova. Manažeři všech oslovených MAS uvedli, že jejich místní akční skupina je členem Národní sítě MAS ČR, tedy i Krajské sítě MAS. Národní sítě MAS jednotlivých států jsou integrovány do organizace ELARD (European LEADER Association for Rural Development), přeneseně jsou tedy všechny oslovené MAS i členy této sítě. Zajímavé je členství v Centru regionálního rozvoje venkova (CRRV), které uvedl například manažer MAS Sedlčansko, o.p.s. Jiří Kužel. Tato organizace vznikla jako protiváha

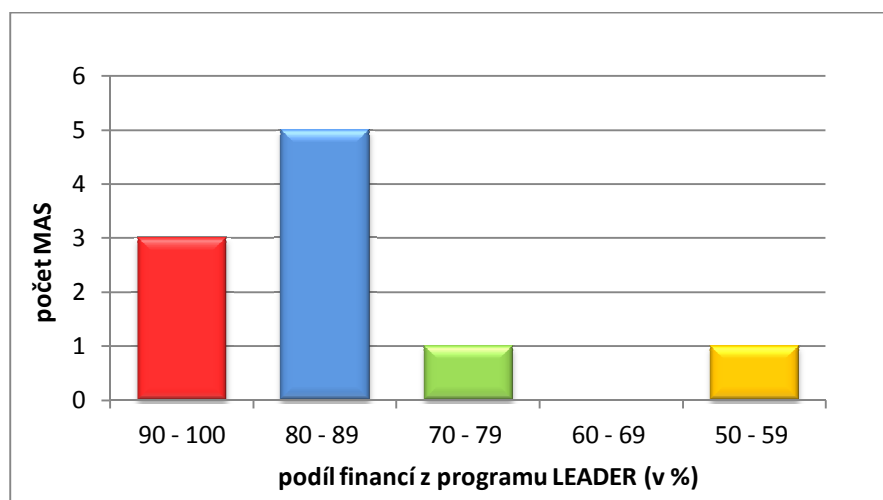
k NS MAS ČR, a to z důvodu nesouhlasu s některými jejími postoji a aktivitami. Centrum regionálního rozvoje venkova, které má působit jako opoziční organizace k NS MAS ČR, však v současnosti sdružuje nepoměrně menší počet místních akčních skupin (www.crrv.cz).

7.2 EKONOMICKÁ UDRŽITELNOST ČINNOSTI MÍSTNÍCH AKČNÍCH SKUPIN

Jedním z cílů této práce je zjistit, zda je metoda LEADER a spolupráce mezi sektory na lokální úrovni natolik silně zakořeněná, že by bylo možné ji zachovat i bez finanční podpory z programu LEADER. Můžeme se setkat s dvěma různými pohledy na úlohu místních akčních skupin na českém venkově. Jeden názorový proud přiděluje místní akční skupině úlohu vybírání projektů k podpoře a distribuci finančních prostředků z EU, nepředpokládá však, že bude místní akční skupina generovat vlastní zisk. Opoziční proud zastává názor, že místní akční skupina nemůže spoléhat jen na finance z programu LEADER, ale musí si prostředky na svoji činnost zajistit doplňkovými ekonomickými aktivitami. Druhá část otázek řízeného rozhovoru se tak zaměřovala na procentuální podíl financí MAS pocházejících z programu LEADER a na další zdroje financování MAS.

V grafu č. 4 můžeme vidět, jak velké procento finančních zdrojů místních akčních skupin pochází z programu LEADER. Je evidentní, že pro většinu MAS jsou finance z tohoto programu stěžejní, pro 8 z 10 oslovených MAS představují 80 až 100 % celého rozpočtu.

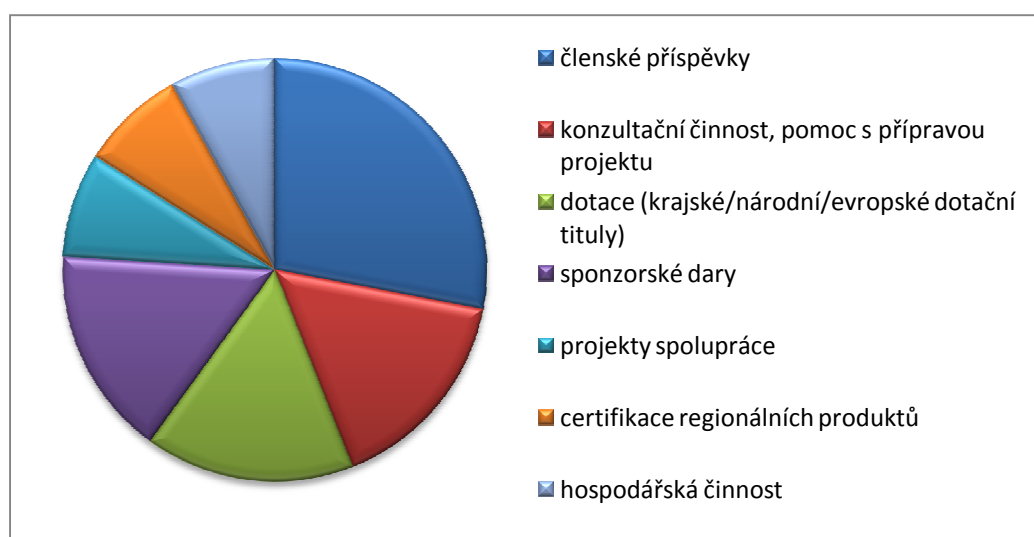
Graf č. 4: Podíl finančních prostředků místních akčních skupin z programu LEADER

Zdroj: vlastní šetření

Následující otázka zjišťovala další zdroje příjmů místních akčních skupin. Manažeři ve většině případů uvedli více zdrojů příjmů, každému ze zdrojů byla přidělena v grafu stejná váha. Nejčastěji zastoupeným zdrojem příjmů MAS jsou členské příspěvky, jejich výše se ale mezi místními akčními skupinami liší stejně jako okruh daných plátců. V některých MAS jde o vstupní poplatek, který nový člen zaplatí jednorázově, jinde jsou placeny každoročně. V řadě případů se roční poplatky netýkají zakládajících členů MAS. Výjimkou není ani stanovení výše poplatku dle důležitosti hlasu při rozhodovacích procesech v MAS. Významnou měrou do rozpočtu místních akčních skupin přispívají i finance z konzultační činnosti. Odborníci z místních akčních skupin pomáhají lokálním aktérům s podáním žádostí o dotace i s realizací projektů a suplují tak práci specializovaných firem, které jsou lokalizovány spíše ve větších městech. Poradenství, certifikace regionálních produktů či jiná drobná hospodářská činnost (např. provozování tiskárny - MAS Posázaví o.p.s.) pomáhá místním akčním skupinám hradit provozní náklady i v době, kdy nejsou hrazeny z programu LEADER.

Graf č. 5: Další příjmy místních akčních skupin (vyjma financí z programu LEADER)

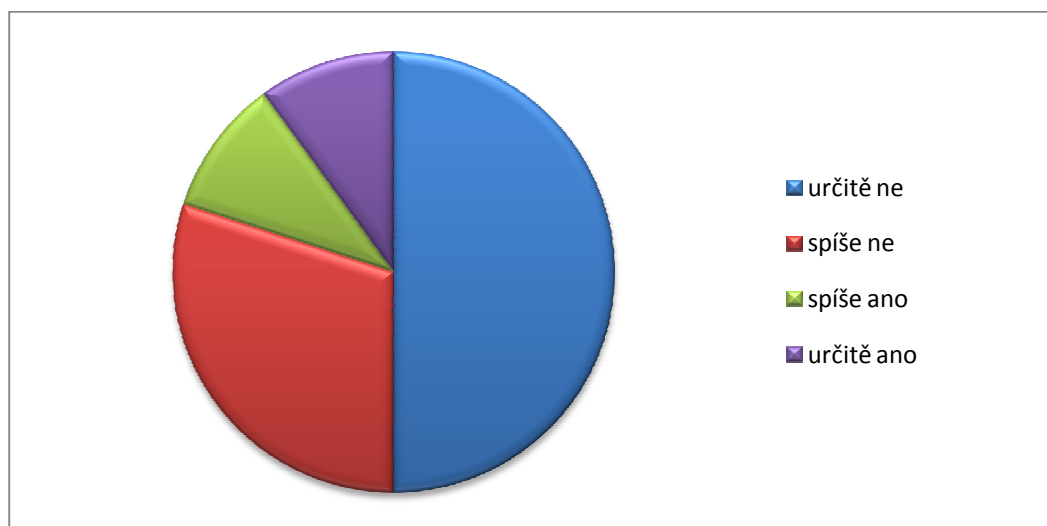
Zdroj: vlastní šetření

Všechny oslovené místní akční skupiny žádaly i o jiné dotace než jen o ty z programu LEADER – dotace Ministerstva pro místní rozvoj (MMR), Ministerstva zemědělství (MZe), Ministerstva životního prostředí (MŽP), krajské dotace či dotace z Regionálních operačních programů EU (ROP). Úspěšnost se však velmi liší, 80 % dotazovaných MAS uspělo minimálně v jednom dotačním titulu.

Poslední z otázek tohoto tematického bloku měla za cíl zhodnotit míru finanční závislosti místních akčních skupin na prostředcích z programu LEADER, a to z pohledu samotných manažerů MAS. Jak je patrné z grafu 6, více než ¾ manažerů se domnívají, že bez stávající finanční podpory z programu LEADER by nebylo možné zajistit hlavní aktivity místní akční skupiny. Tyto výsledky nejsou vzhledem k výše uvedeným hodnotám (viz graf č. 4) překvapující. Jen 2 z 10 oslovených MAS se domnívají, že pokud by omezily některé z aktivit a zvýšily zisk z hospodářské činnosti, bylo by možné provoz MAS a její hlavní aktivity zachovat.

Graf č. 6: Subjektivně vnímaná ekonomická soběstačnost MAS

Bylo by možné zajistit hlavní aktivity Vaší MAS i bez finanční podpory z programu LEADER?

Zdroj: vlastní šetření

7.3 SPOLUPRÁCE LOKÁLNÍCH AKTÉRŮ NA VENKOVĚ

Třetí série otázek byla cílena na spolupráci aktérů rozvoje venkova, a to uvnitř místní akční skupiny i mimo ní. Rozvíjení spolupráce mezi sektory ve venkovských lokalitách je jedním z klíčových principů metody LEADER, kvalita a širší spolupráce se ale v jednotlivých místních akčních skupinách liší. Obecně platí, že spolupráce vzniká především mezi aktivními lokálními hráči bez ohledu na to, zda jde o zástupce obcí, podnikatele, či neziskové organizace. Jak se vyjádřil Václav Pošmurný z NS MAS, je to o konkrétních lidech a nejčastěji spolu spolupracují ti, kteří jsou si myšlenkově blízcí. Jedno z velkých pozitiv, které podle něj spolupráce mezi sektory

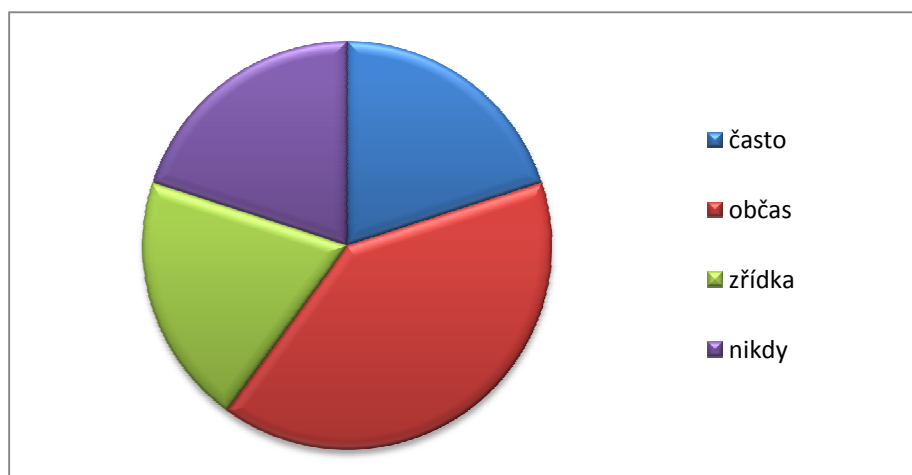
přinesla, je zbourání bariéry mezi podnikateli a obcemi. Díky společným projektům spolu začali více komunikovat, lépe rozumí svým problémům a respektují své potřeby.

Více než polovina oslovených manažerů MAS uvedla, že v rámci svého území nejčastěji spolupracují se zástupci obcí, ti jsou ke spolupráci zpravidla více motivovaní, což je dané mimo jiné i tím, že mají ze zákona povinnost rozvíjet území, které spravují. Ostatní dotazovaní se shodli na tom, že spolupracují hlavně s aktivními účastníky rozvoje dané lokality, a to napříč všemi sektory. Rozdíl spatřují pouze ve způsobu spolupráce s jednotlivými aktéry, jak uvedla například Bohuslava Zemanová z MAS Posázaví o.p.s., práce s obcemi se velmi liší od práce s podnikateli.

Jedním z předpokladů práce bylo, že dopadem činnosti místní akční skupiny je mimo jiné i zvýšení zájmu místních obyvatel o rozvoj území, ve kterém žijí. Na to, zda obyvatelé sami iniciují nové aktivity místní akční skupiny, byli manažeři dotazováni v další z otázek. Jak je patrné z následujícího grafu, aktivní zájem o rozvoj území u „nečlenů“ MAS nebývá častou záležitostí, jen dva dotazovaní uvedli, že jsou pravidelně kontaktováni místními obyvateli ohledně nápadů na rozvojové aktivity v území.

Graf č. 7: Míra vlastní iniciativy lokálních aktérů

Přichází za Vámi lokální aktéři sami s podněty a návrhy na nové aktivity MAS?

Zdroj: vlastní šetření

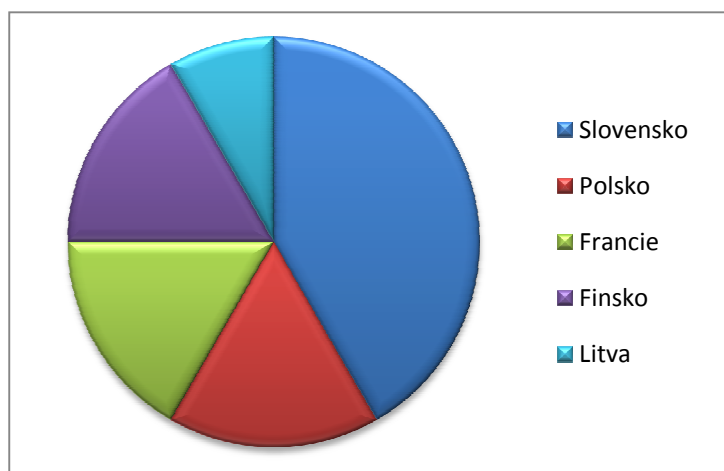
Místní akční skupiny spolupracují i se subjekty mimo svou členskou základnu a území. Podle výsledků terénního šetření jde nejčastěji o mikroregiony a další místní akční skupiny. Spolupráce s mikroregiony působícími částečně nebo zcela na území MAS není překvapující, jak již bylo řečeno výše, mikroregiony (svazky obcí) často

stály u vzniku místních akčních skupin a pojí je i stejný cíl – rozvoj spravovaného území. Zájmové činnosti MAS a mikroregionů se zpravidla částečně překrývají, stejně jako jejich členové, mikroregiony se však zaměřují zejména na rozvoj cestovního ruchu v regionu. Místní akční skupiny a mikroregiony ve většině případů svojí činnost koordinují a vzájemně si pomáhají i v propagaci – např. uvedením odkazu na svých webových stránkách.

Jedním z Opatření IV. osy PRV – Leader je realizace projektů spolupráce. Cílem tohoto opatření je spolupráce místních akčních skupin v rámci společného projektu. Ta může být realizována na dvou úrovních: národní (spolupráce dvou a více MAS na území ČR) a mezinárodní (zapojení minimálně jedné zahraniční MAS). Spolupráce dvou a více místních akčních skupin s sebou přináší nejenom výstupy samotného projektu, které slouží obyvatelům všech zúčastněných MAS, ale i výměnu zkušeností, kontaktů a sblížení nejen vedení, ale do jisté míry i obyvatel jednotlivých MAS (www.szif.cz). Nejčastěji probíhá spolupráce mezi sousedícími místními akčními skupinami a MAS z jednoho kraje. Kromě geografické blízkosti a podobnosti problémů v území usnadňuje spolupráci i kooperace v rámci krajských sítí MAS (KS MAS).

Osm z deseti oslovených MAS v současnosti aktivně spolupracuje minimálně s jednou zahraniční MAS. Nejčastěji jde o spolupráci formou výměnných pobytů, prezentací kulturních specifik, umělecké tvorby a výměny zkušeností. Řada projektů je v současnosti realizována i bez finanční podpory z programu LEADER. Graf 8 ilustruje zastoupení zahraničních partnerských MAS dle země původu.

Graf č. 8: Zahraniční partnerské MAS dle země původu

Zdroj: vlastní šetření

Místní akční skupiny mají povinnost organizovat semináře či konzultace pro žadatele o dotace. Manažeři vybraných MAS byli dotazováni na formu a frekvenci těchto školení a také na zájem o ně. Praxe jednotlivých oslovených MAS se velmi neliší, většina z nich organizuje semináře před vyhlášením každé výzvy a informace poskytuje rovněž v rámci individuálních konzultací. Podle vyjádření oslovených manažerů se účast na seminářích k výzvám snižuje, pravidla čerpání dotací jsou již žadatelům vesměs jasná. Individuální konzultace prostřednictvím emailu, telefonu či osobních schůzek v kanceláři MAS poskytují manažeři dle potřeby a zájmu, v praxi probíhají dá se říci každodenně. Nad rámec povinností organizují některé MAS i další akce vzdělávacího charakteru: tematické semináře – například pro kronikáře obcí; školení – např. školení „bílá místa“ pro obce, podnikatelské subjekty a neziskové organizace nezapojené do programu LEADER či exkurze pro své členy do MAS s ohodnocením „A - příklady dobré praxe“.

7.4 TVORBA SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

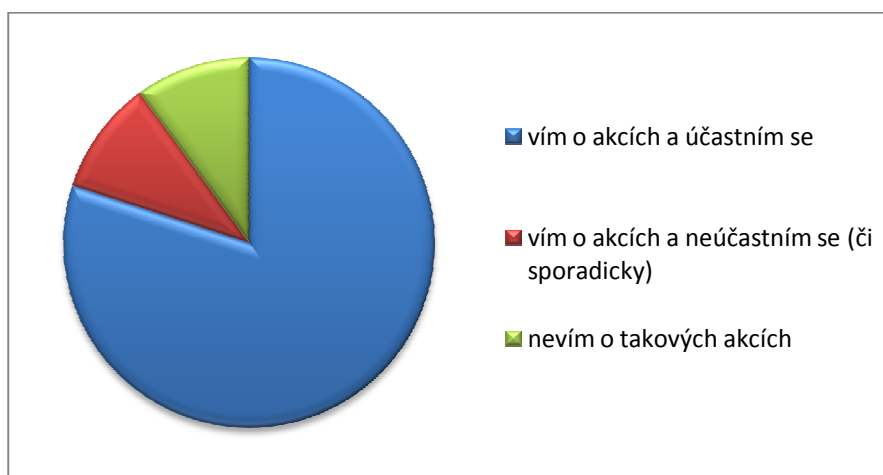
Čtvrtá sada otázek byla zaměřena na zjištění způsobů komunikace mezi členy MAS a na existenci formálních a neformálních sociálních sítí členů místní komunity. V rámci této práce rozlišujeme dva typy sociálních sítí aktérů v území – horizontální, tedy sítě aktérů na stejné úrovni, např. starostů, a vertikální, např. mezi vedením MAS a jejími jednotlivými členy.

Vedení místní akční skupiny by mělo být v pravidelném kontaktu se všemi členy MAS. Frekvence a forma těchto kontaktů byla zjišťována v rámci řízených rozhovorů s vybranými manažery. Oslovení manažeři se shodli na tom, že frekvence a způsob komunikace vždy záleží na konkrétním partnerovi a aktuální potřebě, se členy MAS však komunikují denně, a to prostřednictvím emailové korespondence, telefonicky i osobně v prostorách sídla MAS či v rámci návštěvy partnera. Kromě těchto nepravidelných kontaktů se členové MAS scházejí z důvodu zasedání valné hromady, programového výboru, pracovních skupin a dalších správních orgánů MAS. Tato setkání se konají v pravidelných předem daných intervalech. Sídlo místní akční skupiny často poskytuje zázemí i pro schůzky, které nejsou iniciovány vedením MAS. Dle slov Václava Pošmurného slouží prostory sídla místní akční skupiny i pro neformální setkávání s členy a dalšími místními aktéry.

Na neformální setkávání členů MAS byli manažeři dotazováni i v následující otázce. Neformální setkávání zahrnuje účast na kulturních, sportovních a dalších akcích pořádaných jinými subjekty než MAS, ale konaných na jejím území, stejně jako přátelské schůzky členů MAS „u piva“, jak uvedla řada dotazovaných. Z grafu 9 je patrné, že naprostá většina oslovených manažerů se pravidelně setkává s členy MAS i při neformálních příležitostech. Sblížení lokálních aktérů díky neformální komunikaci vede podle Václava Pošmurného k prokazatelně lepší spolupráci mezi nimi.

Graf č. 9: Informovanost zástupců MAS o neformálních setkáních jejich členů

Víte a účastníte se neformálních setkání členů MAS?

Zdroj: vlastní šetření

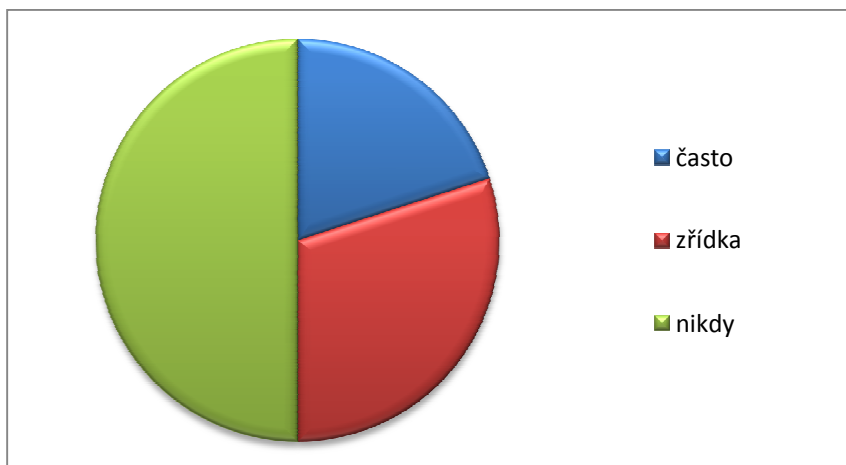
Činnost místní akční skupiny v území nevede jen k prohlubování sociálních sítí členů MAS, ale může usnadňovat i vznik sociálních sítí, stejně zaměřených zájmových sdružení či skupin obyvatel působících v daném regionu. Podle výsledků terénního šetření více než v polovině (6 z 10 oslovených) MAS dochází ke koordinaci aktivit stejně zaměřených zájmových sdružení. Místní akční skupina často zprostředkovává první kontakty těchto spolků a umožňuje i tematicky zaměřenou odbornou diskusi v rámci pracovních skupin. Spolupráce, koordinace aktivit a výměna zkušeností mezi školami, kulturními a sportovními spolky, mateřskými centry nebo hasičskými spolky v regionu vede ke vzniku či prohloubení již existujících sociálních sítí.

Kvalitu sociálních sítí dokládá mimo jiné i flexibilita v kontaktování členů MAS. Tato flexibilita byla ověřována pomocí další otázky řízeného rozhovoru. Vybraní manažeři byli dotazováni na počet členů MAS, na které mají ve svém mobilním

telefonu kontakt, a na podíl těch z nich, se kterými si pravidelně volají. Pro snadnější určení a objektivizaci byl jako „pravidelný“ definován kontakt minimálně jednou za 14 dní. Osm z deseti dotázaných manažerů má ve svém mobilním telefonu uložené kontakty na všechny či většinu členů MAS, podíl těch, se kterými jsou v pravidelném kontaktu, se však v jednotlivých MAS zásadně liší. Zatímco například manažer MAS Sedlčansko, o.p.s. Jiří Kužel uvedl, že je v pravidelném kontaktu se 70ti % členů MAS (počet členů MAS je 25), manažer MAS Nízký Jeseník, o.s. Ing. Pavel Kolář si častěji než jednou za 14 dní volá se 3 – 4 členy MAS (zhruba 10 % všech členů). Obecně lze říci, že pravidelnost telefonického kontaktu s daným členem MAS je dána jeho aktivitou v rámci činnosti MAS. Zpravidla jsou také manažeři v častějším kontaktu se členy orgánů MAS a se statutárními zástupci. Dva manažeři uvedli, že obecně preferují kontakt prostřednictvím emailu, a to z důvodu finančních úspor.

Dalším aspektem fungování místních akčních skupin, který byl zájmem terénního výzkumu, byl proces výběru projektů, kterým byla přidělena podpora z programu LEADER. Okolnosti výběru taktéž mohou být ovlivněny kvalitou sociálních sítí, manažeři byli tedy osloveni s otázkou, zda dochází při výběru projektů k časté polemice či bouřlivé diskusi členů výběrové komise. Pro účely výběru projektů, které budou finančně podpořeny, si MAS stanovují hodnotící kritéria, a to převážně kvantitativního charakteru, aby bylo možné objektivně hodnotit dopady daných projektů na rozvoj území. Etický kodex hodnotitele, kterým by se měli řídit členové výběrové komise, a použití převážně bodového systému hodnocení přispívá k transparentnosti celého systému. Polovina z dotazovaných uvedla, že k bouřlivé polemice při výběru projektů nedochází, podpora je projektům přidělena na základě vzájemné shody členů komise, přidělených bodů a konstruktivní diskuse. Oproti tomu dva manažeři uvedli, že výběr projektů doprovází časté názorové střety a prosazování vlastních zájmů (viz graf 10).

Graf č. 10: Průběh výběru projektů určených k finanční podpoře
Dochází při výběru projektů k polemice či výrazně odlišným názorům členů výběrové komise?

Zdroj: vlastní šetření

Pro zajištění kvalitní činnosti místní akční skupiny je důležité i relativně stabilní personální obsazení vedení a managementu. V rámci poslední otázky tohoto tematického bloku bylo zjišťováno, zda za dobu existence dané MAS došlo k personální obměně ve vedení či managementu a případně z jakých důvodů. Dvě vybrané MAS mají dle vyjádření svých manažerů stejné personální obsazení jako v době svého vzniku. U naprosté většiny oslovených MAS však došlo během jejich existence k personální obměně ve vedení (výbor, komise apod.) či v managementu. Nejčastějšími uváděnými důvody personálních změn jsou cyklická obměna dle stanov MAS, změny ve vedení obcí, časová vytíženost, odchod do důchodu, nedostatečné finanční ohodnocení a úmrtí.

7.5 PROPAGACE ČINNOSTI MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY

Aby místní akční skupina mohla přispívat v území k rozvoji komunitní spolupráce, musí obyvatelé regionu v první řadě vědět o její existenci a aktivitách, kterým se věnuje. Forma propagace činnosti MAS je velmi důležitá, jako jeden z aspektů hodnocení místních akčních skupin má přímý vliv i na její celkovou image. Následující kapitola je věnována způsobům propagace aktivit MAS v území působnosti a otázce, zda plní MAS mimo jiné i roli informační platformy v regionu.

Jedním ze základních způsobů propagace organizací je vydávání vlastního periodika. Vybraní manažeři byli dotazováni, zda jejich MAS vydává vlastní časopis, případně v jakém intervalu a jakou formou je šířen. Dvě z deseti oslovených MAS nevydávají žádné periodikum, jak uvedla např. paní Zdeňka Hovorková, manažerka MAS Mezi Úpou a Metují, na tvorbu vlastního časopisu není čas, na webových stránkách je však možné vidět informaci, že první číslo elektronického zpravodaje MAS Mezi Úpou a Metují je v přípravě. Ostatních osm oslovených MAS svůj vlastní zpravodaj vydává, počet čísel za rok se pohybuje mezi dvěma a dvanácti, nejčastěji periodikum vychází půlročně (polovina oslovených). Zpravodaje MAS jsou k dispozici v elektronické podobě na webových stránkách, z důvodu snižování nákladů distribuují zpravodaj v tištěné podobě jen některé MAS. Podle slov manažerů jsou tištěné zpravodaje zasílány členům MAS, především do sídel obcí, které je případně dále šíří, a distribuovány na propagačních akcích a jednáních. V řadě MAS, které jsem osobně navštívila, jsou zpravodaje volně dostupné i pro návštěvníky přímo v jejich sídle.

Hlavním propagačním a informačním kanálem místních akčních skupin jsou jejich webové stránky. Provozování webových stránek je povinnost pro všechny MAS, které byly vybrány k realizaci osy IV. – LEADER. Jejich obsah byl ve středu zájmu hned několika otázek řízeného rozhovoru. První z nich byla zaměřena na sledování návštěvnosti webových stránek MAS. Šest z deseti MAS počet vstupů na webové stránky monitoruje, počet návštěvníků stránek se v průběhu roku velmi mění, nárůst je patrný po vyhlášení výzvy a během sezóny, řada MAS má totiž své webové stránky propojené se stránkami mikroregionů, které jsou založené především na propagaci cestovního ruchu v území. Všichni oslovení manažeři uvedli, že součástí internetových stránek MAS je i úplný seznam jejích členů, ve většině případů i s adresami, telefonními či emailovými kontakty a odkazem na vlastní webové stránky člena, pokud je provozuje, na které je možné se snadno z hlavní stránky „proklikat“.

Zda místní akční skupiny fungují do určité míry jako informační portál dění v regionu testovaly následující dvě otázky. Zástupci MAS byli dotazováni, zda na svých webových stránkách uvádějí kulturní a jiné akce pořádané MAS a následně zda jsou na stránkách k nalezení informace o akcích, které se nekonají pod záštitou MAS, ale jsou pořádány na jejím území, např. plesy, divadelní představení, koncerty, slavnosti apod. Tři z oslovených MAS neuvádí pořádané akce na svých webových stránkách, podle slov jednoho z manažerů je obtížné udržet aktuálnost informací. Zbytek vybraných MAS

průběžně informuje na svých stránkách o událostech a novinkách, zpravidla v rámci sekce „Aktuality“, členové MAS a další významní aktéři místního rozvoje jsou často o akcích MAS informováni osobní pozvánkou. Podobným způsobem propagují místní akční skupiny i kulturní, sportovní a společenské akce konající se na jejich území. Osm z oslovených manažerů uvedlo, že pokud o těchto akcích ví od pořadatelů, dávají pozvánku na své webové stránky nebo jim věnují prostor v pravidelném zpravodaji. Můžeme tedy říci, že místní akční skupiny plní spolu s dalšími významnými subjekty v regionu (obce, mikroregiony) funkci propagace území směrem ke svým obyvatelům i vůči okolí.

Řada akcí, které MAS pořádá, je určena pro veřejnost - obyvatele regionu. Terénní výzkum se věnoval mimo jiné i tomu, o jaký typ akcí se jedná a jaká je na nich řádově účast. Podle výsledků řízených rozhovorů pořádají MAS akce pro veřejnost velmi rozmanitého charakteru, nejčastěji zmíněné akce jsou následujícího typu:

- Akce vzdělávacího charakteru - semináře, konference a workshopy pro veřejnost;
- Kulturní a společenské akce, např. výstavy;
- Sportovní akce - běh na lyžích, sportovní dny pro děti, sčítání cyklistů na cyklostezkách, sportovní turnaje;
- Jarmarky, festivaly řemesel, regionální trhy, sousedská klání;
- Akce zaměřené na ochranu životního prostředí, např. sázení stromů, čištění řeky.

Významná část akcí, které MAS pořádají, se konají v rámci projektů spolupráce, na jejich organizaci se tedy podílí více než jedna MAS. Jako spolupořadatelé organizují MAS akce i s mikroregiony, obcemi a dalšími subjekty. Účast je vždy daná typem pořádané akce, počet návštěvníků se pohybuje od desítek, pokud se jedná o akce komornějšího typu či jen pro pozvané, až po tisíce, například v případě festivalů a jarmarků. Návštěvnost je vždy ovlivněná i propagací dané akce, příkladem dobré propagace je akce „Čistá řeka Sázava“ pořádaná MAS Posázaví o.p.s., v roce 2012 se dle slov manažerky Bohuslavy Zemanové účastnilo třídního jarního úklidu okolí řeky zhruba 1 000 dobrovolníků.

Informace o novinkách a pořádaných akcích poskytují MAS samozřejmě i svým členům. Podle výsledků řízených rozhovorů rozesílají všechny MAS aktuality svým

členům elektronickou formou. Některé z oslovených MAS posílají novinky emailem v pravidelném intervalu, např. jednou týdně, většina manažerů však uvedla, že jsou členové informováni podle potřeby. Příliš časté zasílání informací podle slov manažerů nemá smysl, příjemci často nemají čas ani chuť pro ně nepodstatné novinky číst, cílem manažerů je tedy nenásilně předat hlavní informace a členy MAS nezahltit těmi okrajovými.

Kromě již zmíněných způsobů propagace činnosti, které využívá téměř každá MAS, existuje mnoho dalších forem, jak dostat existenci a činnost MAS do povědomí obyvatel daného regionu. Na to, jaké další formy propagace používají, byli dotazováni manažeři vybraných MAS. Na základě jejich odpovědí můžeme jako další používané formy zviditelnění činnosti MAS definovat následující:

- Informační letáky;
- Články v regionálním a odborném tisku;
- Reklamní předměty, kalendáře – často používané v rámci projektů spolupráce;
- Osobní návštěvy, osobní propagace;
- Propagační brožury, DVD;
- Mediální a finanční podpora akcí konaných na území MAS – např. financování tomboly a s tím spojená reklama;
- Technické zázemí akcí – párty stany potištěné informacemi o MAS zdarma půjčované na akce v regionu;
- Stánky na tematických výstavách a veletrzích;
- Propagace skrze regionální producenty;
- Tiskové a výroční zprávy;
- Reklama v regionální televizi či v rádiu.

7.6 ZHODNOCENÍ ČINNOSTI MÍSTNÍCH AKČNÍCH SKUPIN

Poslední z tematických bloků řízeného rozhovoru má za cíl zhodnotit fungování vybraných místních akčních skupin. V rámci této kapitoly budou na základě výsledků terénního šetření definovány hlavní překážky, které v daných MAS brání v uplatňování metody LEADER, změny, které program LEADER venkovským oblastem přinesl

a doporučení oslovených manažerů, co by bylo vhodné pro další programové období na aplikaci metody pozměnit.

Největším problémem MAS v Česku na konci programového období 2007 – 2013 je zajištění financování jejich činnosti na období následující. Sedm z oslovených manažerů uvedlo problém financování jako stěžejní, kvůli předpokládanému zpoždění realizace programu LEADER v novém období bude mít řada kanceláří MAS problém udržet svůj provoz a zajistit alespoň základní činnost. Dotazovaní se domnívají, že program bude opět zahájen nejdříve v roce 2015. Druhým nejčastějším problémem, se kterým se MAS potýkají, je nízká aktivita některých jejich členů, případně ne zcela ideální vztahy mezi nimi. Zatímco někde je problematické zapojení konkrétního sektoru – např. v MAS Mezi Úpou a Metují nedostatečně aktivní skupina podnikatelů a zemědělců (Hovorková 2013), ve většině MAS není nízká angažovanost charakteristická pro určitý sektor, ale vyskytuje se napříč sektory. Problémy také vyvolávají různé zájmy obcí a ostatních sektorů. Jak uvedla Jana Havelková z MAS Podlipansko, o.p.s., obce prosazují především projekty investičního charakteru, v „měkkých“ projektech nevidí smysl, ve výsledku tak místo budování venkovských komunit dochází spíše k zateplování budov, výměně oken a renovaci dopravní infrastruktury. To je bohužel častý problém, jak připouští i Ing. Lucie Krumpholcová z MZe, důvodem je podle jejího vyjádření výběr projektů nekompatibilní s rozvojovou strategií území. Příčinou je i to, že se občas sama MAS staví do role jenom přerozdělování peněz a už nezohledňuje vlastní rozvojovou strategii. Největší část z alokace MAS dle informací MZe čerpaly obce, a to na občanskou vybavenost, opravu silnic, chodníků a návší. V mnoha případech byly dotace použity na výměnu oken, což je paradoxní vzhledem k tomu, že žádná rozvojová strategie nebyla zaměřena na opravu obecních statků. V mnoha případech šlo jen o snahu vyčerpat dotace. „Anebo naopak sami doplatili na to, že neměli dobře stanovená preferenční kritéria. I když cítili, že takové projekty by podporovat neměli, neměli je podle slov některých manažerů na čem vyhodit“, vysvětluje Ing. Lucie Krumpholcová.

JUDr. Radan Večerka vidí problém ve vlivu politické moci, rozdělování veřejných prostředků znamená i rozdělování určité moci, ta se podle něj překrývá se současnou politickou mocí v Česku. „Jeden z největších problémů je to, že o rozdělování prostředků na program LEADER rozhodují politici. LEADER není možné řídit, to je třeba pochopit, a už vůbec není možné ho řídit od stolu z Prahy,

z ministerstva“, uvádí. Program LEADER by podle vyjádření velkého počtu dotazovaných měl být postaven mimo systém politických stran.

Posledním typem problémů, se kterými se dle vyjádření manažerů MAS potýkají, jsou problémy externího charakteru, a to s metodickým vedením nadřízených orgánů (SZIF, MZe).

Jako naopak největší přínos aplikace metody LEADER na území jejich MAS vidí oslovení manažeri poměrně vysoký objem financí, který se díky programu dostal do regionu a podnítl jeho rozvoj. Jednoznačným přínosem je řádově 5 mld. korun, které byly investovány na venkově v období 2007 – 2013, a to jen z PRV. Odhaduje se, že peníze, které se do venkova dodají metodou LEADER, generují navíc ty samé prostředky ještě z jiných zdrojů, ve výsledku se tedy jedná odhadem o 10 mld. korun investovaných do rozvoje venkovských oblastí v Česku (Večerka 2013). Oproti jiným dotačním titulům umožňuje program LEADER podporu různých aktivit napříč zájmy obyvatel MAS, oslovení manažeri ocenili i možnost realizace projektů odlišných od projektů jiných neziskových organizací a rovnoměrnost rozdělování financí na celém území MAS. Díky finanční podpoře z programu LEADER tak mohla vzniknout celá řada hezkých projektů, prostřednictvím jejichž realizace se lokální aktéři naučili lépe vzájemně komunikovat, spolupracovat a objevovat, co se v regionu nachází a jaký je jeho potenciál (Kolář 2013). Jako velmi pozitivní hodnotí Jiří Kužel, manažer MAS Sedlčansko, o.p.s., i fyzické zapojení místních obyvatel do samotné realizace projektů. Podle jeho zkušeností přispívá zapojení místních do realizace projektů k budování povědomí o činnosti MAS a především k větší vazbě místních na své území. Lidé, si podle jeho slov, fyzických výstupů projektů mnohem více váží a hlídají si, zda nejsou ničeny, navíc zaměstnání místních na realizaci projektu snižuje míru nezaměstnanosti na lokální úrovni, i když jen v krátkodobém intervalu. Velkým přínosem programu LEADER ve vybraných MAS je i vytvoření strategie území, její další plnění je však závislé na aktivitě místních obyvatel a finančních prostředcích.

Aplikace metody LEADER na venkově nepřímo vede i ke zkvalitnění veřejné správy, která často nefunguje tak, jak by měla. To potvrzují i slova JUDr. Večerky: „Obecní úřady často nefungují, nebo fungují ale velmi problémově. LEADER dovede tyhle věci minimálně na nějakou dobu překrýt a díky MAS dochází k výměně informací mezi starosty, podnikateli apod. a tak se dostáváme na jinou úroveň řízení veřejné správy v daném regionu.“

JUDr. Radan Večerka považuje LEADER za nejekonomičtější rozdělování finančních prostředků pro venkov a jeho slova potvrzuje i Ing. Lucie Krumpholcová z MZe a Ing. Bořek Valvoda. Vysoká míra veřejné kontroly, která je dopadem metody LEADER, znesnadňuje i projevy korupce. Riziko korupce a předraženost je u projektů realizovaných metodou LEADER mnohem nižší, obyvatelé si výstupy kontrolují a i členové výběrové komise poznají, zda je projekt předražený. „Když přijde projekt na opravu obecního úřadu za 10 milionů, SZIF těžko pozná, že by to bylo možné zrealizovat za 5 milionů. Místní lidé to jsou ale schopni odhalit a díky jejich dohledu se s prostředky nakládá ekonomičtěji“, popisuje Ing. Krumpholcová.

Jedním ze základních stavebních kamenů programu LEADER je spolupráce mezi sektory na lokální úrovni. V rámci řízených rozhovorů byli oslovení manažeři dotazováni, zda za dobu existence jejich MAS došlo ke zvýšení míry spolupráce mezi soukromým, veřejným a neziskovým sektorem a případně zda to bylo zapříčiněno právě činností MAS. Na základě terénního šetření ve vybraných MAS můžeme jednoznačně potvrdit kladný dopad činnosti MAS na rozvoj spolupráce mezi aktéry z různých sektorů a výměnu informací a zkušeností mezi nimi. Prolomení bariéry mezi sektory ale vyžaduje čas, míra spolupráce se zvyšuje poměrně pomalu, jak uvedla PhDr. Dagmar Strnadová, manažerka LAG Podralsko o.s., pro udržení a prohloubení vzniklé spolupráce mezi sektory je naprosto zásadní zachování činnosti MAS i po roce 2013. Co se týče vlivu činnosti MAS na spolupráci mezi jednotlivými sektory nejsou výsledky jednoznačné. Zatímco většina manažerů vidí jako důvod prohloubení spolupráce mezi lokálními aktéry právě činnost MAS, objevili se během výzkumu i odlišné názory. Podle Jany Havelkové z MAS Podlipansko, o.p.s. je spolupráce mezi sektory spíše účelová, jejím důvodem je hlavně získání dotací, bez finanční podpory by měla jen malou šanci vydržet. Bohuslava Zemanová z MAS Posázaví o.p.s. vidí za vznikem spolupráce mezi sektory aktivitu lidí a ne jen činnost MAS, místní obyvatelé podle jejích slov chtějí něco dělat, něco změnit, a cestu k tomu, jak toho docílit, by si našli i bez aktivit MAS.

Jedním z předpokladů výzkumu bylo, že realizace projektů z programu LEADER a spolupráce členů MAS nepřímo vede k aktivizaci ostatních obyvatel daného území a ke zvýšení jejich zájmu o jeho rozvoj. Tento předpoklad se potvrdil. Podle slov vybraných manažerů MAS obyvatelé vidí, že je poměrně snadné se dostat k financím a něco změnit, stačí například tři lidé k založení občanského sdružení. K aktivizaci

obyvatel pomohl i velký počet úspěšně zrealizovaných projektů v regionu a v některých regionech i nespokojenost obyvatel s politickou reprezentací. Nesouhlas s politickým zastoupením obce či kraje může vést k semknutí obyvatel, ti se, co se týče rozvoje svého území, začnou více spoléhat na sebe a svou aktivitu a nečekají jen na pomoc shora (Zemanová 2013).

Všichni oslovení manažeři MAS se shodli na tom, že iniciativa LEADER se během své existence osvědčila jako účinný nástroj rozvoje venkova. Myšlenka LEADERu pomohla zbourat zeď mezi obyvateli venkova, která byla patrná v řadě lokalit od roku 1989 (Kužel 2013). Samotná metoda LEADER ale není všemocná, podle slov PhDr. Dagmar Strnadové hodně záleží na MAS samotné a na lidech žijících v regionu. Hlavní podstatou není jen změny chtít, ale opravdu se o ně zasloužit.

Osloveným manažerům byl na konci řízeného rozhovoru dán prostor pro návrh změn stávající podoby programu LEADER tak, aby přinesl venkovským oblastem co nejlepší podmínky pro plnohodnotný rozvoj, případně mohli vyjádřit doporučení pro programové období 2014 – 2020. Zástupci MAS nejčastěji zmiňovali následující potřebné změny:

- Snížení byrokratičnosti programu;
- Sjednocení operačních programů, možnost MAS čerpat finanční prostředky i z jiných operačních programů;
- Paušální administrativní platby, zálohové financování;
- Přenesení větších kompetencí na MAS;
- Zvětšení alokace pro osu LEADER;
- Zvýšení rychlosti při přípravě operačních programů;
- Podpora pro obce do 8 000 obyvatel – nechat venkov venkovem;
- Větší volnost způsobilých výdajů;
- Nastavení minimální podpory pro všechny MAS;
- Navýšení příjmů obcí – snížení potřeby dotací;
- Snížení vlivu politické reprezentace.

O možnosti čerpat dotace na uplatňování metody LEADER i z jiných dotačních programů se v souvislosti s příštím programovým obdobím již diskutuje. Jak zmínila např. manažerka LAG Podralsko o.s., „MAS mají díky svému postavení, blíže k venkovu a žadatelům, větší přehled o potřebách území než ministerští úředníci“

(Strnadová 2013), alokace pro osu LEADER by tak podle ní měla být rozhodně navýšena. Pro rozšíření metody LEADER i do jiných programů se vyslovil i JUDr. Radan Večerka, místopředseda Spolku pro obnovu venkova. Za nezbytné však považuje stanovení standardů činnosti MAS, které budou následně certifikovány státní autoritou, jen tak bude rozdělování většího objemu peněz skrze MAS možné (Večerka 2013). Zároveň manažeři vyslovili potřebu širšího pojetí programu a s tím spojenou větší volnost způsobilých výdajů. Každý region je jiný a podpora by měla pasovat na jeho specifika, „nemá smysl dotovat zemědělství na Bruntálsku, stejně tak jako dotovat budování lyžařských areálů na jižní Moravě“, argumentoval např. Petr Pecha z MAS RÝMAŘOVSKO, o.p.s. Ne vždy se ale oslovení manažeři v potřebách změn programu shodli. Zatímco Jiří Kužel, manažer MAS Sedlčansko, o.p.s., vidí problém v často se měnících pravidlech a podmínkách ze strany SZIF a MZe, Bohuslava Zemanová z MAS Posázaví o.p.s. tyto změny vítá. Změny pravidel jsou podle ní převážně pozitivního charakteru. Během realizace programu LEADER+ se za tři roky podmínky nezměnily, což hodnotí negativně, nyní mají MAS možnost měnit podmínky na základě diskuse a svých potřeb. „Samozřejmě změny vyžadují větší zodpovědnost od místních akčních skupin, ale dostávají finance na provoz, tak je třeba dělat něco na oplátku, sledovat změny apod., ty peníze nejsou zadarmo“, uvedla Zemanová.

Nastavení minimální podpory pro všechny MAS by uvítal i Ing. Bořek Valvoda, člen hodnotící komise Hodnocení MAS 2011 a předseda Správní rady MAS Naděje o.p.s. Osobně prosazuje stanovení jednoznačných normativních podmínek povinných pro všechny MAS. MAS, které by tyto podmínky splnily, by poté měly nárok na předem určenou minimální výši podpory. Obdobný názor na stanovení podpory MAS vyjádřil i JUDr. Radan Večerka, prostředky, které jdou přes MAS, musí podle něj stačit na její provoz. Navrhuje stanovení určité minimální hranice objemu prostředků, které přes MAS protečou, provoz MAS však zároveň nesmí překonat, podle slov JUDr. Večerky, 15 % finančních prostředků, které MAS rozdělují.

Zástupci MZe vidí do budoucna potřebu především právního ošetření činnosti MAS a zefektivnění využívání veřejných prostředků. „Určitě bychom měli nastavit přísněji kritéria přijatelnosti, které se týkají právní formy, povinnosti mít nastaveny určité orgány, transparentnost při výběru projektů a sestavování hodnotitelských komisí, větší požadavky na účetnictví a audit, prostě větší transparentnost vůči veřejnosti“,

uvádí Ing. Lucie Krumpholcová. Další výzvu do budoucna představuje podle ní i vzdělávání vedení MAS v oboru strategického plánování a monitoring efektů strategií. Důraz by se měl klást především na to, aby opravdu každý projekt představoval přínos pro strategii (Krumpholcová 2013).

Hned několik manažerů se shodlo na tom, že velkým problémem by byla nenávaznost mezi stávajícím a novým programovým obdobím, zdůraznili potřebu ponechat to, co funguje a i v dalším programovém období pokračovat se stejnými administrativními postupy (např. Strnadová 2013).

7.7 DISKUZE VYBRANÝCH VÝSLEDKŮ

Následující kapitola je věnována diskusi některých dílčích problematik spojených s činností MAS a otázek, které vyplynuly z terénního výzkumu. Pro účely lepšího pochopení problematiky posloužily rozhovory s odborníky zastupujícími organizace a instituce věnující se rozvoji venkova. Tato práce nemá ambice složité otázky problematiky místních akčních skupin vyřešit a stanovit, jak by to být mělo, ale spíše diskutovat převládající názorové proudy a nastínit možná řešení.

Jedním z velkých otazníků budoucího fungování místních akčních skupin je jejich financování. Finanční prostředky, které čerpají MAS z IV. Osy PRV, nepokrývají všechny jejich výdaje a již nyní je jasné, že realizace programu v novém programovém období bude opožděná. Vyvstává tedy otázka, zda by měly MAS být méně závislé na dotacích z programu LEADER, provozovat ekonomické aktivity a zisk z nich plynoucí použít na činnost MAS a nebo jen přerozdělovat dotace a v mezidobí svou činnost omezit na minimum. Na názor na tuto problematiku a její možná řešení byli dotázáni i zástupci Spolku pro obnovu venkova a Ministerstva zemědělství ČR a předseda správní rady MAS Naděje o.p.s. a zároveň člen hodnotící komise MAS.

Podle vyjádření JUDr. Večerky je MAS místní rozvojová agentura, kterou si zakládají aktéři a měli by tedy dělat to, na čem se sami shodnou a co zákony ČR dovolují. Pro velké regionální rozvojové agentury působící v krajích není zajímavé dělat poradenství v malých obcích, a to by právě mohla pokrývat MAS. Poradenství a další aktivity je ale třeba brát ne jako podnikatelskou, ale spíše ekonomickou aktivitu. „Cílově je činnost MAS nezisková, to je potřeba mít na paměti, a podle toho se musí

MAS chovat, veškeré výnosy se zase zpátky vrací do nějaké veřejně prospěšné činnosti“, doplnil JUDr. Radan večerka.

Ing. Bořek Valvoda nevnímá MAS jen jako rozvojovou agenturu, co se týče názoru na možnost získávání financí z ekonomických aktivit MAS, však s názorem pana Večerky souhlasí. „Já chápu LEADER ,spíše než jako rozvojovou agenturu, jako hnutí za oživení venkova, za vyrovnání určitého životního standardu, který je ve městech. A tak si myslím, že k podpoře právě těchto aktivit by měla mít MAS možnost dělat i ekonomické aktivity“, uvedl. Ekonomické aktivity ale musí být dle jeho vyjádření dobře kontrolované a sledované a všechny finance z nich plynoucí je nutné obratem použít opět na rozvoj venkovského území.

Ministerstvo zemědělství ČR je v otázce možných ekonomických aktivit MAS opatrnější. Jako garant programu LEADER v ČR se obává především zneužití možnosti ekonomických aktivit MAS. Ing. Lucie Krumpholcová se odkazuje na negativní zkušenosti, ve stávajícím období se MZe často potýkalo s problémem, že ne všechny MAS dokáží tyto činnosti rozdělit – účetně, ani personálně. To s sebou nese nebezpečí vzniku nedovolené veřejné podpory. Nedovolená veřejná podpora znamená, že výhody dotací využívají MAS i pro svou ekonomickou činnost, což samozřejmě není z pohledu české legislativy správně. Podle slov Ing. Krumpholcové se MZe v současnosti intenzivně věnuje problému, jak tento systém nastavit v budoucím programovém období. „Pro nás by bylo určitě nejjednodušší, kdyby bylo dáno, že MAS nesmí mít žádnou další ekonomickou činnost, co se týče kontroly, by to bylo pro nás úplně nejčistší. Na druhou stranu, pokud řekneme, že žádnou další ekonomickou činnost mít MAS nesmí, znamená to, že bychom museli vykrýt všechny způsobilé výdaje MAS“, vysvětluje. Část výdajů MAS ale v současné době způsobilých není. Dalším dopadem by byla i nutnost odstoupení od sankcí v případě chyb MAS, ty by totiž neměly žádný jiný příjem. Sankce ale mají dle vyjádření MZe velký motivační význam. O ošetření ekonomických aktivit MAS se v současnosti intenzivně jedná, především v rámci pracovních skupin. Už nyní je ale jasné, že pokud MZe povolí místním akčním skupinám provozování těchto aktivit, bude muset být nastaven systém kontroly tak, aby opravdu nedocházelo k nedovolené veřejné podpoře.

S problémem financování MAS souvisí již zmíněná pravděpodobná časová prodleva mezi koncem současného programového období a začátkem realizace programu v období nastávajícím. Dočasný nedostatek finančních zdrojů se může

negativně projevit i na nastolené komunitní spolupráci na venkově. Vydrží vztahy mezi sektory, v řadě lokalit dlouho a obtížně budované, i bez dotací, které byly pro spolupráci zásadní motivací?

Ing. Lucie Krumpholcová z MZe se rozpadu spolupráce v MAS neobává. „Já si myslím, že tu časovou prodlevu MAS přečkají. Na chvíli možná přeruší činnost, nebo nebudou tolik aktivní, budou se omezovat jenom na úkony, které budou muset řešit ještě z pohledu tohoto období, například doadministrativování projektů. V území pravděpodobně tolik vidět nebudou, ale jakmile se vyhlásí výzva, budou znovu ve hře“, tvrdí na základě svých zkušeností.

I místopředseda Spolku pro venkov JUDr. Radan Večerka je, co se týče dopadů časové prodlevy na činnost MAS, optimistický: „Ano, mám obavy z opožděné realizace. MAS ale vydrží, možná ne všechny, ale mám zkušenost i z minulých období, které končilo v roce 2006, kdy jsme také začali čerpat dotace až v roce 2008. A vydrželi ti, kteří měli důvod vydržet a měli uvnitř MAS silné vazby. Kdo nevydržel, tak fungoval většinou jenom formálně a i tyto MAS se pak rychle zakládaly znova.“ Pravděpodobnou časovou prodlevu se snaží řešit zástupci MAS a MZe i na státní úrovni, zároveň ale spoléhají na to, že vnitřně dobře fungující MAS, které mají svou existenci zdůvodněnou, meziobdobí přečkají. Částečná finanční podpora aktivit na toto období je očekávána i od samotných lokálních aktérů – především od obcí a neziskových organizací.

Ing. Bořek Valvoda vidí v mezidobí opravdový problém a nabízí řešení, které by usnadnilo činnost MAS nejen v následujících 7 letech, ale i v dlouhodobějším horizontu. Kvůli tlaku na MAS, aby byly jenom regionální rozvojovou agenturou a dotace směřované do území jen přerozdělovaly, nemají často na samotný provoz. Z tohoto důvodu se Ing. Valvoda přiklání k možnosti podpory vytváření ekonomické základny MAS, která by jim umožnila fungovat nezávisle na dotacích, byť v menší míře. Obavy ze zpožděné realizace programu LEADER jsou opodstatněné, dohoda o rozpočtu byla schválena až na kraji letošního roku. „Je to i tím, jak Evropská unie funguje pomalu, nebudu říkat byrokraticky, spíše politicky složitě. Když si představíte, co se má všechno ještě udělat, rozvrhnout, rozdělit a připravit, tak ať děláte, co děláte, nejde to stihnout“, vysvětluje Ing. Valvoda.

Pokud nebude místním akčním skupinám dána možnost provozovat ekonomické aktivity, je podle mého názoru obava o zachování jejich činnosti v roce 2014 zcela

opodstatněná. Na základě terénního šetření v 10 MAS je možné říci, že zdaleka ne v každém území je partnerství sektorů a komunitní spolupráce zakořeněna natolik, aby fungovala i na bázi zcela bez finanční podpory. Jak zmínil i JUDr. Večerka, MAS se silnými vazbami a spjatou komunitou mají mnohem větší šanci toto mezidobí přečkat. Ostatní MAS na určitou přechodnou dobu svou činnost zásadním způsobem omezí či zcela pozastaví a s novým obdobím se dá očekávat i částečná personální obměna v jejich vedení a managementu.

Jedním z cílů MZe a NS MAS do nového programového období je rozšíření metody LEADER i do venkovských území, která zatím nespadají pod územní působnost žádné MAS. Z podstaty metody ale iniciativa tohoto typu musí vzejít z podnětu místních obyvatel, intervence shora je možná pouze formou rozšiřování povědomí o metodě do oblastí tzv. „bílých míst“. Podle JUDr. Večerky má mít každé území ČR šanci být pokryto metodou LEADER: „Samozřejmě protože LEADER je metoda zesepda, tak se tam musí sami chytit. Když se nenajde nikdo, kdo by v území metodu rozvedl, tak tam nebude pokrytí. Tečka. To nejde jinak řešit, to nemůžete nařídit, to by bylo proti principu metody.“ Cílem MAS je dát šanci přirozeně vůdčím osobnostem, těm je poskytnuta určitá struktura, o kterou se mohou opřít a využít ji k rozvojovým aktivitám. Můžeme říci, že tato metoda dává leaderům s malým „L“ prostředky na to, aby se stali LEADERy s velkým „L“.

Stejný názor sdílí i Ministerstvo zemědělství, metodu LEADER nelze násilně aplikovat tam, kde o ni není dostatečný zájem ze strany obyvatel. Současnou snahou MZe je informovat obyvatele tzv. „bílých míst“ o metodě LEADER, pokud je v území dostatečný zájem o metodu, musí se místní aktéři sami zaktivizovat a založit MAS. Podle Ing. Lucie Krumpholcové není v řadě činných MAS LEADER opodstatněný, na jeho správné fungování není aktivita místních aktérů dostačující: „Setkali jsme se například s tím, že MAS ruší fichi na zemědělství, i přesto, že z analýzy území vychází jasná potřeba dotace do zemědělství. Když ale řeknou, že jim ty zemědělci nepřijdou, tak si myslím, že tam ta MAS skoro ani nemá smysl. Pokud nedokážou zaktivizovat obyvatelstvo, tak tu podporu stejným způsobem může administrovat i SZIF, kdo přijde, tomu podporu zaregistruje“, popisuje Ing. Krumpholcová své zkušenosti.

Předseda správní rady MAS Naděje o.p.s. Ing. Bořek Valvoda vidí v metodě LEADER řešení disparit mezi venkovem a městem, je to podle něj jediná cesta

k vyrovnání standardů těchto oblastí. Metodu LEADER by prosazoval razantnějším způsobem. „I rodiče musí občas nutit děti učit se něco, co nechtějí“, komentuje s nadsázkou situaci. Podporu by se snažil rozšířit do všech venkovských oblastí, subvenci jen do úspěšných MAS odmítá. Tím, že by se podporoval LEADER jenom někde, by podle něj vznikaly exkluzivní oblasti. I v ostatních lokalitách jsou ale aktivní lidé a cílem LEADERu je oslovit je a vysvětlit jim, že mohou něco změnit. Nyní již začíná většina lidí v zásadních funkcích na venkově chápat, co to je místní akční skupina, proces prosazení metody LEADER na český venkov je ale dlouhodobého charakteru. „Chce to čas, aby starostové byli přesvědčeni, že to pro ně není práce navíc, a když, tak je to práce navíc, která jde ale ve směru jejich volebních programů“, doplňuje Ing. Valvoda.

Dalším nosným tématem, které vyvolává diskuse nejenom odborné veřejnosti a jež bylo často zmiňováno i dotazovanými manažery MAS v průběhu terénního výzkumu, je hodnocení MAS realizované v letech 2010, 2011 a 2012 Ministerstvem zemědělství. Dle slov Václava Pošmurného z NS MAS je hodnocení MAS shora z podstaty věci nesmyslné. Jen samotní aktéři mohou sami posoudit, zda činnost MAS a spolupráce mezi jednotlivými sektory v území opravdu funguje. Manažeři pak často kritizovali ne hodnocení samotné, ale jeho formu a nerelevantní výsledky. Hodnocení MAS, jeho způsob a objektivita výsledků byly diskutovány i s oslovenými zástupci odborné veřejnosti.

JUDr. Radan Večerka vidí určité hodnocení MAS jako nutnost, jestliže mají MAS rozdělovat veřejné zdroje, musí je veřejný sektor nějakým způsobem hodnotit, jedná se vlastně o druh veřejné správy. Současné hodnocení však podle jeho slov objektivní není a jeho výsledky neodpovídají skutečnosti. „Já to beru jako hledání způsobu zjišťování kvality činnosti MAS, musí ale dojít na nějakou lepší kvalitu standardů, zatím je to ve vývoji“, argumentuje. Na výsledky hodnocení se podle JUDr. Večerky neklade zvláštní důraz, ačkoliv jak sám uvádí, snahy rozdělovat podle nich finanční prostředky MAS v minulosti byly. Zatím ale hodnocení MAS pro jejich činnost není zásadní, za zásadní by bylo považováno, až kdyby byly stanoveny standardy hodnocení a ty následně certifikovány.

Také Ing. Bořek Valvoda, člen hodnotící komise Hodnocení MAS 2011, považuje určitou evaluaci MAS vzhledem k hospodaření s penězi jako potřebnou, jako zásadní problém však vidí formu tohoto hodnocení: „Jakmile hodnocení dělá ministerstvo,

tak oni, což je dané úřednickým přístupem, kontrolují zejména to, co jde kontrolovat“, uvádí. Váha těchto věcí je ale často nepatrná oproti tomu, co se skutečně v dané MAS děje, stížnosti MAS na výsledky hodnocení jsou tedy často opodstatněné. Ideální řešení pro všechny neexistuje, je třeba nalézt určitý konsensus. Podle názorů dotazovaných manažerů i zástupců odborné veřejnosti by mělo být hodnocení prováděno ve spolupráci úředníků z MZe, kteří mají dostatečné vzdělání, ale často nemají osobní zkušenost z tzv. venkovskou realitou, se členy MAS. „Bylo by dobré, aby lidé z ministerstva kontrolovali věci ekonomického rázu a na druhé straně, aby tam byl někdo, kdo ví, jak MAS fungují a jak obtížné je v tomto prostředí obtížné některé věci prosazovat“, nabízí východisko Ing. Valvoda.

Zástupce Ministerstva zemědělství, Ing. Lucie Krumpholcová, formu a objektivitu hodnocení MAS obhajuje: „My jsme nějak to hodnocení nastavili, takže já opravdu doufám, že to vyšlo správně, tak jak to mělo být.“ Přiznává však, že některé otázky nebyly nastaveny úplně dobře a i ze strany MZe došlo k řadě pochybení: „Například bylo bodováno, zda si MAS nechaly ověřit účetní závěrku auditorem. Dostaly kladné body pokud ano, ale už nebylo hodnoceno, zda účetní závěrka byla v pořádku. Takže ve výsledku dostaly bod i ty MAS, které si účetní závěrku nechaly udělat, ale nebyla v pořádku“, ilustruje situaci. Celkově však hodnotí MZe tento projekt jako úspěšný a vyzdvihuje jeho velký význam pro pochopení činnosti MAS v Česku. Pro další období se se stávajícím hodnocením již nepočítá, minulá hodnocení byla prováděna pro účely alokace. Pro následující programové období budou nastavována kritéria přijatelnosti, podle vyjádření MZe přísnější než v tomto období. Plnění daných kritérií bude kontrolováno průběžně a bude povinností každé MAS je splnit (Krumpholcová 2013).

Několik oslovených manažerů zmínilo nestejně podmínky iniciované NS MAS, které ovlivňují jejich činnost, zvýhodňují některé MAS a ovlivňují i již zmíněné hodnocení MAS. S tímto tvrzením byli konfrontováni i oslovení zástupci odborné veřejnosti. JUDr. Radan Večerka odmítá „dvojí metr“ NS MAS, avšak zajištění identických podmínek pro všechny MAS je však podle něj velmi obtížné: „Samozřejmě mají některé MAS jiné podmínky, ale to už je dáno tím, že některé MAS byly podpořeny později a menším objemem financí. Je tam zaklíčován nějaký historický vývoj. A co se týče hodnocení, to je oboustranný proces, některé MAS si stěžují na výsledky hodnocení a úředníci, kteří hodnocení provádí, také hledají nějaký „modus

operandi“, aby bylo co nejobektivnější. V tuto chvíli je ta objektivita dána subjektivními názory všech.“

Ing. Bořek Valvoda se podle svých slov s tímto názorem setkává poměrně často, důvodem je podle něj prosazování vlastních zájmů. „Ono je to o tom, že tam kde jsou peníze, tam začínají fungovat zájmy. Zpočátku nikdo neměl o MAS zájem, ale postupem času lokální aktéři zjišťovali, že skrz MAS jdou zajímavé peníze. NS MAS je přirozeně ovlivněná těmi aktivními, těmi, kteří rychle pochopili, jak to je. A to, že podmínky ovlivňují občas jednostranně, dokonce bych řekl i politicky, to začíná být zjevné a s tím se bude muset NS MAS vypořádat.“ Příčinu vidí i v nedostatečné profesionalizaci vedení NS MAS. Dokud bude práci v této organizaci jen na dobrovolné bázi, nanejvýš za úhradu vzniklých nákladů, situace se podle Ing. Valvody nezmění, těžko lze předpokládat, že lidé ve vedení NS MAS pracují zcela nezištně. Důvodem nestejných podmínek MAS je podle Ing. Valvody i jejich geografická poloha a historický vývoj daného území. „MAS fungují výborně v těch zemědělských krajích, kde má NS MAS silnou základnu, především Morava. A samozřejmě dělají některé věci, řekl bych podle svých zkušeností, svých potřeb“, uvedl.

Ing. Lucie Krumpholcová se podle svých slov nesečkala s tím, že by byly některé MAS zvýhodňovány, jediné rozdíly vidí v objemu finanční podpory, která byla jednotlivým MAS přidělena. „Tak určitě ty dodatečně vybírané MAS, ty tzv. 32+, mají nižší alokaci a s tím je spojené i to, že je to pro ně těžší, spíš ale v tom smyslu, že všechny MAS mají podmínky stejné, všechny musí splnit stejná pravidla, ať už s nižší nebo vyšší alokací“, dodává.

8. ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo zhodnotit činnost místních akčních skupin v Česku a jejich přínos pro rozvoj venkovských komunit. Na základě řízených rozhovorů s manažery MAS a zástupci odborné veřejnosti jsem zkoumala fungování spolupráce lokálních aktérů uvnitř MAS, formování sociálních sítí, vystupování MAS vůči svým členům i okolnímu území, ekonomickou soběstačnost MAS a překážky, které v daném území brání v bezproblémové aplikaci metody LEADER.

Na základě teoretického ukotvení problematiky rozvoje venkova, konceptů sociálních sítí a sociálního kapitálu a principů metody LEADER byly pro účely předkládané práce stanoveny tři výzkumné otázky. První z výzkumných otázek zjišťovala průběh budování sociálních sítí v místní akční skupině a jejich charakteristiky. Výsledky kvalitativního výzkumu jasně prokázaly existenci sociálních sítí. Ty vznikají na základě úspěšné spolupráce lokálních aktérů, která je iniciována právě činností místní akční skupiny. Vývoj venkovských komunit byl během posledního století deformován historickým vývojem i společenskými změnami, metoda LEADER napomáhá k prohloubení informovanosti a spolupráci místních obyvatel, kteří znovu nalézají cestu jeden k druhému i k samotnému území, kde žijí. Kromě formálních sociálních sítí, které jsou utvářeny v důsledku oficiální činnosti MAS (spolupráce v rámci projektů apod.), vede metoda LEADER i k budování sítí neformálního charakteru. Úspěšné kontakty a spolupráce mezi členy MAS vedou k prohloubení vzájemné důvěry a budování neformálních sítí. Neformální kontakty lokálních aktérů směřují v mnoha případech k navazování spolupráce mezi členy MAS i nad rámec jejich aktivit. Na základě výsledků terénního šetření ve vybraných deseti MAS lze říci, že činnost MAS produkuje vznik sociálních sítí horizontálního i vertikálního charakteru, styky neformálního charakteru jsou však typické spíše pro aktéry srovnatelného postavení či reprezentující stejný sektor.

Druhá výzkumná otázka zjišťovala hlavní problémy a bariéry, které místním akčním skupinám znesnadňují aplikaci metody LEADER a z ní plynoucí rozvoj daného území. Na základě odpovědí oslovených manažerů MAS lze hlavní překážky, se kterými se musí v rámci své činnosti potýkat, rozdělit na dva typy: externí (vnější) a interní (vnitřní). Externí bariéry představují pevně ukotvené a pro všechny MAS stejné podmínky a současnou podobu pravidel fungování programu LEADER v Česku.

Interní překážky vycházejí ze samotného území MAS, sociálního kapitálu v něm obsaženého, aktivit členů MAS a jejich vzájemných vztahů. Dle výsledků terénního šetření čelí vedení místních akčních skupin nejčastěji bariérám následujícího typu:

- *Vnější:*
 - Nevyřešení financování v následujícím období a s tím spojená nejistota návaznosti činnosti MAS;
 - Metodické vedení nadřízených orgánů (MZe, SZIF);
- *Vnitřní:*
 - Nízká aktivita některých členů MAS, případně špatné vztahy mezi nimi;
 - Rozdílné zájmy lokálních aktérů;
 - Nekompatibilita rozvojových strategií a realizovaných projektů.

Je potřeba zdůraznit, že každá místní akční skupina je jiná a stejně tak se každá potýká s nepatrně odlišnými překážkami. Nelze tedy říci, že výše zmíněné problémy je možné nalézt ve všech MAS, jedná se však o ty nejčastěji se vyskytující.

Poslední z výzkumných otázek je spíše prediktivního charakteru, správnost odpovědi na ni se ukáže až v delším časovém horizontu. Jejím cílem bylo zjistit, zda je činnost místních akčních skupin a spolupráce lokálních aktérů plně závislá na finanční podpoře z programu LEADER, nebo jestli základní aktivity vycházející z podstaty činnosti MAS jsou udržitelné i bez stávajících dotací z PRV. Na základě informací poskytnutých manažery MAS je jasně patrné, že vzhledem ke stávající skladbě příjmů MAS by nebylo možné zajistit jejich činnost bez financí z programu LEADER. Alespoň základní aktivity MAS by byly schopny zabezpečit MAS, které financují svou činnost částečně z příjmů z vlastních ekonomických aktivit, stávající legislativní ošetření této činnosti má ale stále své mezery. Aby nebyly MAS odkázané v příštím programovém období jen na dotace z programu, bylo by vhodné umožnit jim provozovat drobnou hospodářskou činnost, pečlivě ošetřenou proti zneužití, jejíž zisk by posloužil k hrazení provozních a administrativních nákladů a rozvojových aktivit v regionu. Pozvolný nárůst vlastních příjmů MAS jim dle mého názoru umožní stát se postupně platformou pro komunitní spolupráci a fungovat nezávisle na evropských dotačních programech i po roce 2020, kdy je již podpora nejistá. Je třeba si ale uvědomit, že myšlenka iniciativy LEADER je mnohem širší, než jen dotace směřující do venkovských oblastí. Pokud toto lokální aktéři nepochopí, nemá metoda LEADER v Česku budoucnost.

Výsledky kvalitativního výzkumu, provedeného pro účely této práce, jednoznačně potvrzují, že metoda LEADER se osvědčila jako dobrý nástroj rozvoje venkovských oblastí. Z řízených rozhovorů s manažery MAS jasně vyplynulo, že během fungování MAS se zvýšila míra spolupráce jednotlivých sektorů, členů MAS. Stejně tak narostl i zájem místních obyvatel o aktivity podněcující rozvoj vlastního území.

Pro účely dalšího výzkumu by bylo vhodné rozšířit počet oslovených MAS a provádět řízené rozhovory nejen se zástupci vedení MAS, ale i se zástupci jednotlivých sektorů.

SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY, PRAMENŮ A ZDROJŮ DAT

- AMIN, A. (2001): Moving on: institucionalism in economic geography, *Environment and Planning A*, roč. 33, s. 1237-1241.
- AMIN, A., THRIFT, N. (1994): *Globalization, Institutions and Regional Development in Europe*. Oxford University Press, s. 1-22.
- BARTOŠOVÁ, J. (2011): *Postavení Místních akčních skupin na českém venkově*. Diplomová práce, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 115 s.
- BEUGELSDIJK, S., VAN SCHALK, T. (2005): Differences in Social Capital Between 54 Western European Regions. *Regional Studies* 39 (8): 1053–1064.
- BINEK, J. a kol. (2007): *Venkovský prostor a jeho oživení*. Brno: Georgetown, 140 s.
- BINEK, J. a kol. (2009): *Synergie ve venkovském prostoru: Aktéři a nástroje rozvoje venkova*. Brno, GaREP spol. s r.o., 95 s.
- BLAŽEK, B. (2004): *Venkovy: anamnéza, diagnóza, terapie*. 1. vyd., Vydavatelství Era, Brno, 184 s.
- BLAŽEK, J. (1999): Teorie regionálního vývoje. Je na obzoru nové paradigma či jde o pohyb v kruhu? *Geografie – Sborník ČGS*, č. 3, s. 141–159.
- BLAŽEK, J. (2011): *Teorie regionálního rozvoje. Soubor přednášek*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK v Praze.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2002): *Teorie regionálního rozvoje. Nástin, kritika, klasifikace*. Karolinum, Praha, 211 s.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2011): *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Karolinum, Praha, 342 s.
- BUŠTÍKOVÁ, L. (1999): Analýza sociálních sítí. *Sociologický časopis*, 35 (2), str. 193–206.
- COOKE, P. (1995): Planet Europa: network approaches to regional innovation and technology management. *Technology Management*, roč. 2, s. 18-30.
- COURADES, J. M. (2011): State of Play of Leader. Prezentace v rámci konference Leader as a driver for Rural Europe: workshop for new LAGs, European Network for Rural Development, Brussels, 19 s.

- ČEPELKA, O. (2001): Iniciativa Evropské unie LEADER pro rozvoj venkova. Rozšířená verze. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Edice Strukturální fondy, sv. 14/2001, Praha, 153 s.
- ETZKOWITZ, H. (2002): The Triple Helix of University-Industry-Government, Implications for Policy and Evaluation, Science Policy Institute, Working Paper 2002/11, SISTER, Stockholm.
- ETZKOWITZ, H., LEYDESDORFF, L. (1997): Universities and the Global Knowledge Economy. London: Pinter.
- EUROPEAN COMMUNITIES (2004): New Perspectives for EU rural development, European Communities.
- HENDL, J. (2005): Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Portál, Praha, 408 s.
- HIRSCHMANN, A. O. (1958): The Strategy of Economic Development, New Haven, Yale University, 217 s.
- HUDSON, R. (1999): The learning economy, the learning firms and the learning region: a sympathetic critique of the limits to learning. European Urban and Regional Studies, roč. 6, s. 59-72.
- JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M., HAVLÍČEK, T., VONDRÁČKOVÁ, P. (2010): Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: Analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. Geografie, 115, č. 2, s. 207-222.
- JOHNSTON, R.J.; GREGORY, D.; PRATT, G.; WATTS, M. (eds.) (2000): The Dictionary of Human Geography, Fourth Edition, Blackwell, Oxford, p. 958.
- LUNDEVALL, B. A. (1992): National Systems of Innovation: Toward a Theory of Innovation and Interactive Learning. London: Pinter.
- MALMBERG, A. (1997): Industrial geography: location and learning. Progress in Human Geography, roč. 21, s. 573-582.
- MAŘÍKOVÁ, P. (2006): Kde je venkov? Vymezení hranic venkova v podmínkách ČR. In: Majerová, V. (ed.): Venkov je náš svět. Countryside – our world. Sborník příspěvků z mezinárodní konference, Český Krumlov, 13. 3. 2006. ČZU, PEF, Praha, s. 420-432.
- MYRDAL, G. (1957): Economic Theory and Under-developed Regions. Gerald Duckwords, London, 168 s.
- NARDONE, G., SISTO, R., LOPOLITO, A. (2010): Social Capital in the LEADER Initiative: a methodological approach. Journal of Rural Studies 26, p. 63-72.

- NELSON, R. (1998): The agenda for growth theory: a different point of view. Cambridge Journal of Economics, vol. 22, s. 497-520.
- OECD (2006): The New Rural Paradigm – Policies and Governance, OECD Rural Policy Reviews, Organisation for Economic Cooperation and Development.
- PEJCHAROVÁ, L. (2011): Iniciativa EU LEADER jako nový přístup k politice rozvoje venkova a její přínos pro vytváření spolupráce mezi aktéry rozvoje venkova na místní úrovni. Diplomová práce, Katedra západoevropských studií FSV UK, Praha, 118 s.
- PĚLUCHA, M. (2009): Politika rozvoje venkova v rámci SZP EU: kritická analýza z hlediska územní soudržnosti na úrovni ČR. Disertační práce, Katedra regionálních studií VŠE, Praha, 170 s.
- PERLÍN, R. (2011): Rozvojové problémy venkova. Soubor přednášek. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK v Praze.
- PERLÍN, R. a kol. (2012): Regionální diferenciací venkovských obcí Česka: disparity a možnosti rozvoje. Příspěvek na konferenci Venkov 2012, Výzkumné centrum RURAL, PřF UK, Praha.
- PERLÍN, R., KULDOVÁ, S. (2008): Typology of rural areas, Countryside-our world, Czech University na Life Sciences , Prague, pp. 487-510.
- PERROUX, F. (1950): Economic Space, Theory and Applications. The Quarterly Journal of Economics, 64, č. 2, s. 89-104.
- PETŘÍKOVÁ, L. (2012): Síť aktérů regionálního rozvoje v Místní akční skupině Pošumaví. Diplomová práce, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 113 s.
- POLANYI, K. (1967): The Tacit Dimension, London: Routledge.
- PULDOVÁ, P. (2008): Komunitní studie lokalit. Soubor přednášek. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK v Praze.
- PUTNAM, R. (2000): Bowling Alone: The collapse and revival of American community, New York: Simon and Schuster: p. 288-290.
- PUTNAM, R. D. (1993): Making democracy work. Civic traditions in modern Italy. Princeton: Princeton University Press.
- RAY, C. (1999): Endogenous development in the era of reflexive modernity. Journal of Rural Studies 3, p. 257-267.
- ROBISON, L.J.; FLORA, J.L. (2003): The Social Capital Paradigm: Bridging across Disciplines, Amer. J. Agr. Econ., No.5, 2003, p.1187-1193.

- ROBISON, L.J.; FLORA, J.L. (2003): The Social Capital Paradigm: Bridging across Disciplines, *Amer. J. Agr. Econ.*, No.5, 2003, p.1187-1193.
- SCOTT, J. (1991): *Social Networks Analysis. A Handbook*. London: Sage.
- SCOTT, M. (2004): Building institutional capacity in rural Northern Ireland: the role of the partnership governance in the LEADER II programme. *Journal of Rural Studies* 20, p. 49-59.
- SHUCKSMITH, M. (2000): Endogenous development, social capital and social inclusion: perspectives from LEADER in the UK. *Sociologia Ruralis* 40 (2), p. 208-218.
- STORPER, M. (1995): The resurgence of regional economies, ten years later: the region as a nuxus of untraded interdependencies. *European Urban and Regional Studies*, roč. 2, s. 191-221.
- Svačinová, T. (2009): Ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi, In: *Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu*. 2. aktual. vyd. Praha: Beck, C. H., str. 197-319.
- ŠAFR, J., SEDLÁČKOVÁ, M. (2006): *Sociální kapitál: Koncepty, teorie a metody měření*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 107 s.
- ŠOBOROVÁ, A. (2012): *Efektivita práce místních akčních skupin – případová studie Místní akční skupina Podlipansko*. Diplomová práce, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 100 s.
- VAJDOVÁ, Z., BERNARD, J., STACHOVÁ, J., ČERMÁK, D. (2010): Síť institucionálních aktérů rozvoje malého města. *Sociologický časopis*, 46, č. 2, s. 281–299.
- VAZAČOVÁ, A. (2010): *Lidské zdroje jako faktor rozvoje venkova*. Diplomová práce, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 94 s.
- VITURKA, M. (2007): *Regionální ekonomie a politika II*. Masarykova univerzita, Brno, 131 s.
- WOOLCOCK, M. (1998): Social capital and economic development: Towards a theoretical synthesis and policy framework, *Theory and Society* 27, p.151-208.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- Centrum regionálního rozvoje venkova. <http://www.crrv.cz> [8.4. 2013]
- Členové NS MAS ČR k 14.3.2013.
<http://nsmas.cz/content/uploads/2013/03/clenove-NS-MAS-CR-k-14.3.2013.pdf>
[27.3. 2013]
- Hodnocení místních akčních skupin 2011.
<http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2007/opatreni-osy-iv/mistni-akcni-skupina/hodnoceni-mistnich-akcnich-skupin-2011.html> [8.4. 2013]
- Hodnocení místních akčních skupin 2012.
<http://eagri.cz/public/web/mze/venkov/mistni-akcni-skupiny/aktuality/hodnoceni-mistnich-akcnich-skupin-2012.html> [8.4.2013]
- Komunitně vedený místní rozvoj v praxi České republiky: Dodatek k Národnímu strategickému plánu LEADER 2014+.
<http://nsmas.cz/content/uploads/2012/07/Komunitn%C4%9B-veden%C3%BD-m%C3%ADstn%C3%AD-rozvoj-v-praxi-%C4%8Cesk%C3%A9-republiky-verze-%C3%BA-nor-2012.pdf> [27.3. 2013]
- LEADER – budoucnost venkova 2009 – Jihočeský kraj (2009). Ministerstvo zemědělství, Praha. ISBN 978-80-7084-879-1.
http://eagri.cz/public/web/file/37121/_02_Brozura_LEADER_budoucnost_venkova_2009.pdf [27.2. 2013]
- Ministerstvo zemědělství ČR: Výroční zpráva o programu LEADER ČR 2008.
http://eagri.cz/public/web/file/41179/Vyrocn%C3%AD-zprava_2008_LEADER_CR.pdf
[27.3. 2013]
- Národní síť Místních akčních skupin České republiky. <http://www.nsmas.cz>
[8.3. 2013]
- Národní strategický plán LEADER 2014+, rozšířená verze. NS MAS ČR, leden 2011.
http://www.leadercz.cz/index.php?id=zobraz_dokumenty_slozky.php&cislo_id=50&dir_id=640 [16.3. 2013]
- Nařízení Rady (ES) č. 1698/2005 ze dne 20. září 2005 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV). Úřední věstník Evropské unie, 2005, 40 s.,
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:277:0001:0001:CS:PDF> [25. 3. 2013]

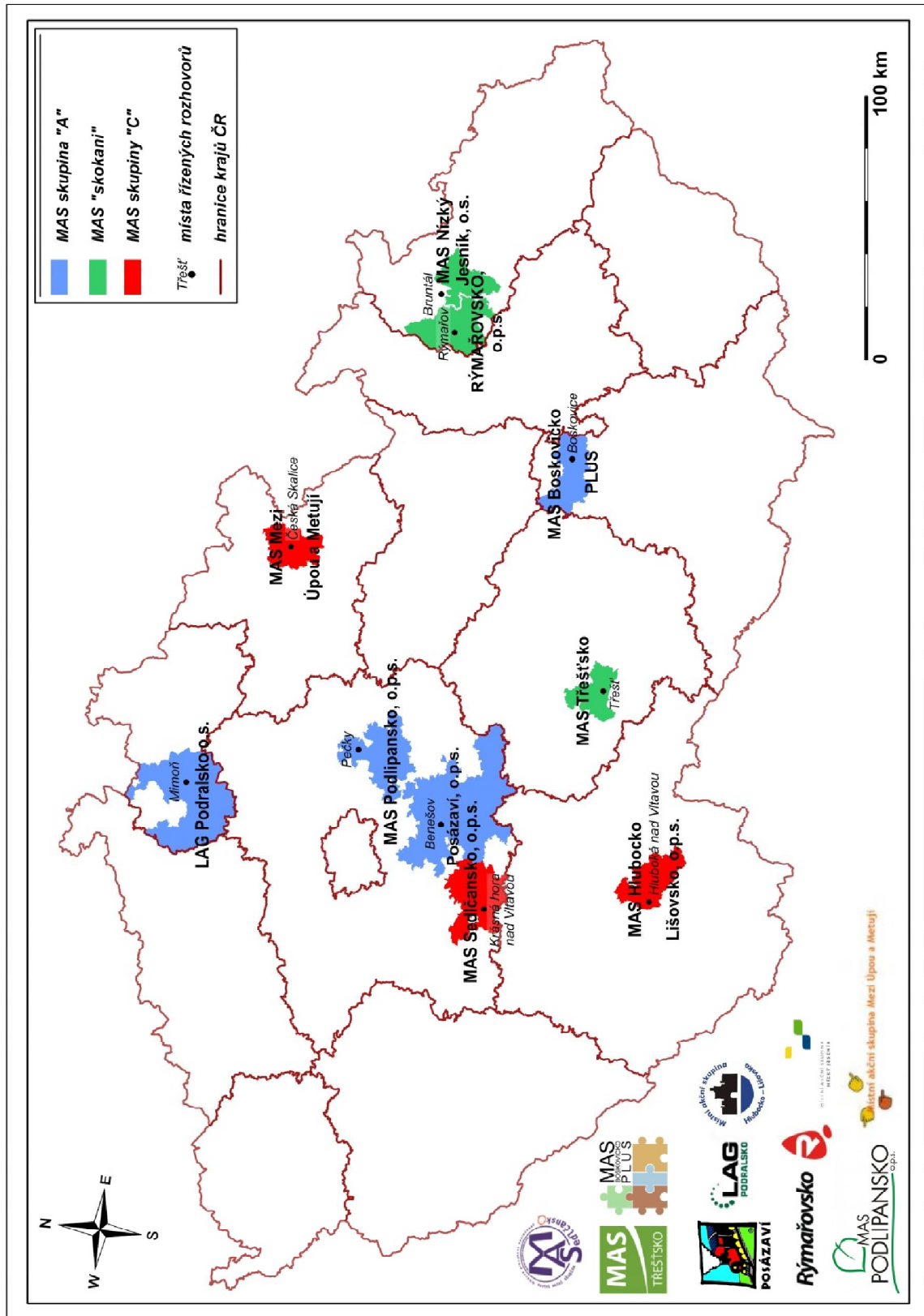
- OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J. (2008): Současná česká suburbanizace a její důsledky.
http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/urrlab/user/documents/jajinek//Jana/suburb_final.pdf [14.1.2013]
- Program rozvoje venkova o období 2014 – 2020. Prezentace Mze.
<http://www.spov.org/data/files/sekac---rozvoj-venkova-v-obdobi-2014---2020-uprava14130.pdf> [14.3.2013]
- Program rozvoje venkova České republiky na období 2007–2013 (2010). Ministerstvo zemědělství České republiky, Praha, 324 s.
- Přístup Leader – základní příručka (2006): Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, Lucemburk, 27 s.
- Rozhodnutí Rady 2006/144/ES ze dne 20. února 2006 o strategických směrech Společenství pro rozvoj venkova (programové období 2007-2013). Úřední věstník Evropské unie, 2005, 40 s.
http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/l60032_cs.h [17.3.2013]
- Smlouva o založení Evropského společenství – konsolidovaná verze (2006).
<http://www.euroskop.cz/gallery/5/17498ca9577b53a4deb6f8c87820d1ea31b7.pdf> [27.2.2013]
- Státní zemědělský intervenční fond. <http://www.szif.cz> [8.4. 2013]
- Výsledky Hodnocení místních akčních skupin 2010.
<http://eagri.cz/public/web/mze/venkov/mistni-akcni-skupiny/aktuality/vysledky-hodnoceni-mistnich-akcnich.html> [8.4. 2013]
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích ve znění pozdějších předpisů.
<http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-%28obecnizrizeni%29.html> [3.1.2013]

ROZHOVORY

- HAVELKOVÁ, J. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 5. 4. 2013 v sídle MAS Podlipansko, o.p.s., Pečky.
- HOVORKOVÁ, Z. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 10. 4. 2013 v sídle MAS Mezi Úpou a Metují, Česká Skalice.
- KOLÁŘ, P. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 3. 4. 2013 v sídle MAS Nížký Jeseník, o.s., Bruntál.
- KRUMPHOLCOVÁ, L. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 17. 4. 2013 v budově Ministerstva zemědělství ČR, Praha.
- KŘEPELA, J. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 12. 4. 2013 v sídle MAS Třeštsko, o.p.s., Třešť.
- KUŽEL, J. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 8. 4. 2013 v sídle MAS Sedlčansko, o.p.s., Krásná hora nad Vltavou.
- PALÁNOVÁ, B. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 8. 4. 2013 v sídle MAS Boskovicko PLUS, Boskovice.
- PECHA, P. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 4. 4. 2013 v sídle MAS RÝMAŘOVSKO, o.p.s., Rýmařov.
- POŠMURNÝ, V. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 3. 4. 2013 v kavárně knihkupectví Academia, Praha.
- STRNADOVÁ, D. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 3. 4. 2013 v sídle LAG Podralsko o.s., Mimoň.
- TRYML, L. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 9. 4. 2013 v sídle MAS Hlubočko-Lišovsko o.p.s., Hluboká nad Vltavou.
- VALVODA, B. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 19. 4. 2013 v kavárně hotelu Cascade, Most.
- VEČERKA, R. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 16. 4. 2013 v kavárně knihkupectví Academia, Praha.
- ZEMANOVÁ, B. (2013): Řízený rozhovor. Realizovaný dne 8. 4. 2013 v sídle MAS Posázaví o.p.s., Benešov.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Mapa místních akčních skupin vybraných pro terénní výzkum

Příloha 2: Otázky řízeného rozhovoru – typ 1 (vedení MAS)

Obecné úvodní informace:

- 1) V jakém roce vznikla Vaše MAS?
- 2) Kdo byl hlavním iniciátorem vzniku MAS?
- 3) V jakých organizacích a sítích integrujících rozvojové aktivity na venkově je Vaše MAS členem? (NS MAS ČR, Národní observatoř venkova, Evropská síť pro rozvoj venkova, Celostátní síť venkova apod.)
Kterých těchto organizací jste členem Vy osobně?

Ekonomická udržitelnost činnosti MAS:

- 4) Jaké projekty v současnosti Vaše MAS realizuje?
- 5) Kolik % celkových příjmů Vaší MAS tvoří finance z Iniciativy LEADER?
- 6) Jaké jsou další zdroje financování Vaší MAS?
- 7) Žádali jste o dotace z evropských, národních nebo krajských fondů kromě EZFRV prostřednictvím programu Leader? O jaké typy dotací se jedná? Uspěli jste?
- 8) Myslíte si, že by bylo možné zajistit hlavní aktivity Vaší MAS i bez finanční podpory z programu LEADER?

Spolupráce:

- 9) S kterými členy MAS nejčastěji spolupracuje?
- 10) S jakými subjekty mimo Vaší MAS nejčastěji spolupracujete (sousední obce, jiné MAS, kraj, mikroregiony, jiné subjekty)?
- 11) Přichází za Vámi lokální aktéři aktivně sami s podněty a návrhy na nové aktivity MAS?
- 12) Spolupracujete i se zahraničními subjekty? Pokud ano, s jakými?
- 13) Koordinujete své aktivity s aktivitami v rámci mikroregionu/kraje/sousedních MAS?

14) Jak často a jakou formou poskytujete pro starosty, podnikatele a neziskový sektor či pro žadatele o dotace semináře a konzultace? Jaký je zájem o tyto akce a jaká je na nich účast?

Sociální síť:

15) Jak často a jakou formou probíhá komunikace mezi Vámi a dalšími členy MAS?

16) Víte a účastníte se i neformálních setkání členů MAS mimo akce MAS?

17) Dochází ve Vaší MAS ke koordinaci aktivit stejně zaměřených zájmových sdružení (např. hasičských spolků apod.)? Pokud ano, jakých?

18) Máte v mobilním telefonu kontakty na všechny členy MAS? S kolika z nich si pravidelně telefonujete (častěji než 1x/14 dní)?

19) Dochází při výběru projektů, které budou podpořeny, k polemice či odlišným názorům členů výběrové komise?

20) Došlo již za dobu existence Vaší MAS k personální obměně ve vedení MAS (výbor, komise) nebo v managementu MAS? Pokud ano, z jakého důvodu?

Propagace činnosti MAS:

21) Vydává Vaše MAS vlastní časopis či noviny? Pokud ano, jak často a jak je šířen?

22) Sledujete návštěvnost webových stránek? Pokud ano, jak se řádově pohybuje?

23) Jsou na webových stránkách MAS uvedeny odkazy na všechny členy MAS (stránky obcí, firem, neziskovek)?

24) Kolik budoucích kulturních a jiných akcí máte uvedeno na svých webových stránkách na rok 2013 (řádově)?

25) Jsou na webových stránkách informace i o kulturních, sportovních a jiných akcích, které nejsou pořádány Vaší MAS, ale konají se na jejím území?

26) Pořádáte akce pro veřejnost? Jakého druhu? Máte informaci o tom, kolik návštěvníků se řádově účastnilo poslední akce pořádané Vaší MAS?

27) Kontaktujete členy MAS o novinkách např. prostřednictvím emailu? Pokud ano, jak často?

28) Jaké jiné formy propagace činnosti MAS používáte?

Zhodnocení fungování MAS:

29) V čem vidíte problémy ve fungování Vaší MAS?

30) V čem naopak vidíte hlavní přínos existence Vaší MAS?

31) Zvýšila se míra spolupráce mezi soukromým, veřejným a neziskovým sektorem na území MAS za dobu její existence? Myslíte si, že je to způsobeno činností MAS?

32) Myslíte si, že došlo mezi rokem 2007 a 2013 ke zvýšení aktivity a iniciativy (nové programy, nové akce, nové projekty, nové priority), které směřují k rozvoji území?
– myšleno nejen z LEADERu

33) Domníváte se, že Iniciativa LEADER se osvědčila jako účinný nástroj rozvoje venkova?

34) Co byste na základě svých zkušeností změnili na současné podobě Iniciativy LEADER, případně doporučili pro nové programové období?